

זאת ה'תורה

שבת פרשת ויחי תשע"ט

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב **יצחק גינזבורג** שליט"א

גַּל עֵינַי וְאַבְיָטָה נְפֻלָּאוֹת מִתּוֹךְ תְּךָ

למה **ההורים שלי**
מעמידים אותי בנסיון?

08

השפעת **הפמיניזם**
על המדע

29

ברכות **בחשבון**
עיונים ורמזים בפרשה

המדור אלדים
ירידה צרך עליה

היחס האישי בין חסיד לרבי
נקודה מעובדת משיעור

"כל רבי מארץ ישראל"
א"י במשנת אבות החסידות (1)

מבריאה לגאולה
סמינר ברצלונה (1)

מלחמת ערף
מעין גנים לפרשת ויחי

טעם מצוה
איסור ניחוש

הסיפור החסידי
רבי נתן הכהן אדלר

מענות ותשובות
תשובות הרב לשואלים

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל הקוראים. עוד שבת בפתח ואתה חוברת ואביטה מלאה כל טוב – לכל המשפחה – משיעוריו והתוועדויותיו של **הרב יצחק גינזבורג שליט"א.**
השבוע בחוברת:

לפני שנגיע לשיעור המרכזי, נקבל ממנו **טעימה קלה** בדמות נקודה מעובדת. **"אבי אבי" – היחס האישי בין חסיד רובי.** נהניתם? מוזמנים להמשיך הלאה לשיעור המלא – **התוועדות י"ט כסלו [הראשונה]** – ולקרוא על **ארץ ישראל במשנת אבות החסידות.** ומא"י נעבור ל**ברצלונה, ליחידה הראשונה של הסמינר** שמסר שם הרב לפני מספר שבועות בפני קהל של יהודים ובני נח. יחידה זו עוסקת במושג **התכלית בתורה והבירור שלו בפילוסופיה ובמדע.**

במעין **גנים** נקרא על **ההבדל בין מלחמת קשת למלחמה בחרב** והשייכות למלחמות הרחניות והגשמיות של ימינו. ובטעם **מצוה** נעסוק ב**איסור ניוש** בשיטות הראשונים ובפנימיות התורה.

מדור **הסיפור החסידי** מוקדש השבוע לדמותו הפלאית של **רבי נתן הכהן אדלר מפרנקפורט**, שיום הולדתו חל השבוע בעשרה בטבת. ובמענות ותשובות נקרא על יחס לחיל גוי שמוסר את הנפש עבור יהודים, על רשימו וצמצום, מהו פגם הברית ועוד. **בברכות בחשבון** נקרא על תופעות חשבוניות במאמר חז"ל "יעקב אבינו לא מת" ופסוקים בפרשה.

נחתום את הגליון עם **המדור לילדים.** והפעם רזי ילמד אותנו על המושג החשוב **"ירידה צורך עליה"** בראי החסידות.

תזכורת: יש יארצייט במשפחה? נולד ילד או נכד? יום נישואין לסבא וסבתא? ניתן להקדיש את הגליון או מדור מתוכו ולזכות בשותפות בהפצת התורה.

לפרטים: 052-4295164

**שבת שלום ומבורך,
המערכת**

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מוויאל | **עיצוב:** דעה צ'אן | אביחיל | **מערכת:** הרב יוסי פלאי, בעז יעקבי ואיתאל גלעדי

הגליון מוקדש לזכות:

הרך הנולד **פאר יעקב** שי' **אביטל** לרגל הכנסו לבריתו של א"א - ח' **טבת** תשע"ט. שיגדל להיות חסיד יר"ש ולמדן

"אבי אבי"

היחס האישי בין חסיד ורבי

כיצד הדבר אפשרי? להעמדת הזולת בנסיון יש דוגמה רווחת – הורים תמיד מעמידים בנסיון את ילדיהם. כשאמא מביאה ילד לעולמנו – 'עולם הנסיונות' – היא מעמידה אותו בנסיון! כשאבא שולח ילד לפתח עצמאות – מהלימוד ללכת ועד להקמת בית משלו – הוא מעמיד אותו בנסיונות! הורים מעמידים ילדים בנסיונות דווקא מתוך הקשר העצמי ביניהם – הם מאמינים בחוסנם, 'נותנים את עצמם' בתוכם ומרגישים שנסיון הילדים הוא-הוא נסיונם שלהם, נפילות הילדים כואבות להם והצלחת הילדים היא-היא הצלחתם. כך שלחה רבקה את יעקב להתמודדות עם עשו ולהסתכנות בגנבת הברכות וכך 'דמות דיוקנו של אביו' הצילה את יוסף בנסיונו. גם בין חסיד לרבו, המפתח הוא הקשר האישי-העצמי כבן לאביו, דוגמת אלישע הנביא הקורא לרבו אליהו – בנסיון הגדול, כשרבו נלקח ממנו, ועליו להמשיכו – "אבי אבי".

"כל רב מבבל, כל רבי מארץ ישראל" – המעבר מ'רב' (כהגדרתו לפני החסידות) ל'רבי' (כמקובל בחסידות) נוגע לאותו ענין: הבעש"ט מסביר ש'רבי' (ב-י) מתאפיין ב'נביעת האין סוף' של חידושים אלקיים עם היכולת לתפוס את נקודתם העצמית ולהביאם למימוש במציאות. אך מימוש יכולות אלו, לטובת כל ישראל, תלוי בפשט ההבדל בין 'רב' ל'רבי' – במעבר מיחס ל'רב' סתם, בעל ידע ופוסק הלכות, לחויה שזהו 'רבי' שלי (כשה-י מוסיפה את השייכות האישית), אליו אני קשור בעבותות ובקשר נפשי בל-ינתק, כל'אבי' ממש. בנין הקשר הזה, שהוא יסוד החסידות, מאפשר לעם ישראל לממש את יעודו ולהגיע לגאולה האמתית והשלמה.

חידוש עיקרי של החסידות הוא החיבור האישי, הפנימי והעצמי – אפשר לומר האינטימי – בין החסיד לרבי (וכלשון אדה"ז בהקדמת התנאי: "ביודעי ומכירי קאמינא... אשר היה הדבור של חיבה מצוי בינינו"). אפשר להסתכל על הקשר האישי כתמיכה בישום התורה בדרכי החיים והתמודדות עם קשייהם, שאולי נצרכת יותר בדורותינו החלושים. אך בעומק, הקשר העצמי והחוסן הנפשי שהוא מעניק הם חלק בלתי-נפרד מחתירת החסידות אל הגאולה.

ככלל, אנו מתפללים "ואל תביאנו לידי נסיון". אמנם, עמידה בנסיון מרוממת את האדם, מגלה את תעצומות נפשו והופכת את אמונתו לדעת פנימית ואת אהבת ה' שלו למוחשית, כך שאפשר לממשן בחיי היום יום. אף על פי כן, רק במקרים מיוחדים (ובעיקר לנשמות מיוחדות) מותר לאדם לבקש-ליזום נסיון לעצמו, ולא נראה שאדם יוכל להעמיד בנסיון את זולתו. ובכל זאת, מסביר המגיד ממעזריטש, משה רבינו העמיד את המרגלים בנסיון, כי ידע שאם הם – כתלמידיו – יעמדו בנסיון (מכח התקשרותם אליו) הוא עצמו יכנס לארץ, יהפוך מ"גואל ראשון" ל"גואל אחרון", ויוליך את עם ישראל מיד לגאולה השלמה ולבנין בית המקדש הנצחי.

העמידה בנסיון מכח הרבי ולטובתו – כדי לרומם אותו לטובת כל ישראל – שייכת לקיום השלם של ישראל בארצו, בה יש לו 'דין ציבור' והוא פועל כעם-גוף אחד, "גוי אחד בארץ", המחובר מראשו ועד רגליו. לכן עמידת התלמידים-החסידים בנסיון כשליחי-מייצגי הרבי היא תנאי הכרחי בדרך לא"י ולגאולה.

"כל רבי מארץ ישראל"

ארץ ישראל במשנת אבות החסידות (א)

קיצור מהלך השיעור

בהתוועדות י"ט כסלו המרכזית פתח הרב נושא חדש, רחב ועמוק, שממשיך להתוועדויות הבאות – 'ארץ ישראל במשנת אבות החסידות'. כדרכו, הרב בונה 'פרצוף' של עיני ותכונות ארץ ישראל המוזכרים בחסידות, המתחלקים כנגד הספירות העליונות (ובפרצוף דנן, יותר מנושא אחד בכל ספירה). בהתוועדות שלפנינו דובר בעיקר על שתי הספירות הראשונות – תכונות ארץ ישראל השייכות לספירות הכתר והחכמה.

הפרקים הראשונים עוסקים במושג 'אבות החסידות': **פרקים א-ב** מלווים את ניגוני הבעש"ט והמגיד ממעזריטש וניגון "פדה בשלום" ששרים לכבוד גאולת אדמו"ר הזקן. **פרק ב** פותח נושא עמוק ויסודי ב'עבודה' (שהורחב באחד השיעורים הבאים בסדרה, שיתפרסם אי"ה בקרוב) – עמידה בנסינות, תוך הסבר שה'קפיצה' של משה רבינו (בדורו ובכל דור) מ"גואל ראשון" ל"גואל אחרון" תלויה בעמידת תלמידיו-חסידי בניסיון בו הוא מעמיד אותם, דבר התלוי בהתייחסותם למשה באופן בו ילד מתייחס להוריו (נסיין שלא הצליח בחטא המרגלים). **פרק ג** מכוון את אבות החסידות – בדומה לאברהם, יצחק ויעקב – כנגד שרשם העליון בשלשת הראשים שבכתר.

פרק ד מקביל לראשים שבכתר (ולאבות החסידות) שלשות של כינוי הארץ – "ארץ הצבי", "ארץ החיים" ו"ארץ חפץ"; "ארץ חמדה, טובה, ורחבה" – ומכוון אותם כנגד שלש השלמויות: שלמות העם, שלמות התורה ושלמות הארץ.

פרק ה עוסק בתכונות הארץ השייכות לספירת החכמה, החל מ"אירא דארץ ישראל מחכים" ו"אין תורה כתורת ארץ ישראל", ועיקרו הסבר הכלל "כל רב מבבל וכל רבי מארץ ישראל", תוך ישוב שתי 'שמועות' מהבעל שם טוב ביחס ל-י הנוספת ל'רבי' (י הנוספת גם ל'אבי' ול'צבי' ביחס ל'אב' ו'צב'...). רבי – שסמוך באופן על-זמני "איש מפי איש עד משה רבינו" – זוכה ל'נביעת האין סוף' של חידושים, ולדעת פנימית המאפשרת לו להתקשר לנקודה הפנימית של החידושים המבריקים בתודעתו ולהוביל אותם עד ליישום.

הפעם, שלא כדרכנו, השארנו בסיכום אזכור של הניגונים המרכזיים שנוגנו בהתוועדות, אליהם התייחס הרב גם מבחינה תכנית. זו הזדמנות לקרוא לעצור את הלימוד, לנגן לעצמו את הניגון, להכנס לאוירה ולהפנים את התכנים. לחיים לחיים!

וחתימה טובה בלימוד החסידות ודרכי החסידות תכתבו ותחתמו, כל עם ישראל, "ובא לציון גואל".

נרשם על ידי איתאל גלעדי. לא מוגה. אור לח"י כסלו ע"ט –

א. ניגון הבעש"ט
ו"פדה בשלום נפשי"

"אונזער יום טוב" מתחיל בבעל שם טוב

לחיים לחיים. כעת ערב י"ט כסלו, כבר

אפשר לאחל – שנה טובה ומתוקה, כתיבה

ב-שלום, ב בחינות של **שלום** (וכך גם בפסוק "הוי' יברך את עמו בשלום"¹, **ב-שלום**). מהם **ב-שלום**? כתוב "או יחזק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי"². חז"ל דורשים שיש שתי בחינות שלום – "שלום בפמליא של מעלה ושלום בפמליא של מטה". על השלום בפמליא של מעלה כתוב "עשה שלום במרומיו"³ – ה' עושה שלום בין המלאכים, מיכאל שהוא שר של מים, אהבת ה', וגבריאל שהוא שר של אש, יראת ה"⁴, על ידי גילוי עצום של אור אין סוף שלמעלה משניהם. מבקשים ש"עשה שלום במרומיו" הוא יעשה שלום עלינו" גם למטה, ה' רוצה דירה בתחתונים – שאצלנו יהיה שלום, גם בין המחנות, בין המפלגות השונות שבתוכנו. גם למטה יש את כל המלאכים, מיכאל וגבריאל, ומי שעושה שלום במרומיו, בפמליא של מעלה, הוא יעשה שלום עלינו, בפמליא של מטה, ואז "ובא לציון גואל".

שני סוגי השלום, למעלה ולמטה, נעשים בזכות ההפצה, בזכות מסירות הנפש של אדמו"ר הזקן להפיץ את פנימיות התורה, תורת החסידות, שתיתכף נסביר יותר מה היא. אז מתקיים "כי ברבים היו עמדי" – כולם "היו עמדי". דוד המלך אומר שפתאום ירדה רוח ממרום כך שאפילו מחנה אבשלום – שהיו נגדי – גם הם התפללו לשלומי, לנצחוני

1 שם כט, יא.

2 ה' ישעיה כז, ה. "או יחזק במעוזי" = 267 = 3 פעמים 89, הערך הממוצע של כל תבה. "יעשה שלום לי" = "שלום יעשה לי" = 801 = 3 פעמים 267, "או יחזק במעוזי", הערך הממוצע של כל תבה! נמצא שכל הפסוק = z פעמים "או יחזק במעוזי" = 21 פעמים 89, שני מספרי אהבה (ה-8 וה-11), רמז ליפי של חתך זהב (34 פעמים 55, שני מספרי האהבה שבין 21 ו-89 = 1869, 1870, ע"ה = "יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם", כמבואר סודו במ"א). "או יחזק ב" = 134 = "מעוזי" ע"ה. דילוג תבות בפסוק: "או... במעוזי... שלום... שלום... לי" ע"ה = 935 = "יחזק... יעשה... לי... יעשה!"

3 סנהדרין צט, ב.

4 איוב כה, ב.

ח דברים רבה ה, יא ובכ"ד; ראה תניא, אגרת הקדש יב.

"היינט איז אונזער יום טוב" ('היום הוא היום-טוב שלנו) – כך אמר לפני הסתלקותו הרב המגיד לאדמו"ר הזקן. י"ט כסלו הוא יום ההסתלקות של המגיד ממעזריטש, תלמידו המובהק וממשיכו של הבעל שם טוב, וכשהוא אמר לתלמידו החביב "היינט איז אונזער יום טוב" הוא נבא לו, עשרים ושש שנה לפני האירוע, את גאולתו מהמאסר. זהו היום טוב של הרב המגיד ואדמו"ר הזקן, אך היות שהכל מתחיל מהבעל שם טוב נתחיל בניגון שמיחוס, לפי מסורת חב"ד, לבעל שם טוב בכבודו ובעצמו. אחר כך נשיר "פדה בשלום נפשי". [נגנו את ניגון הבעל שם טוב.]

"פדה בשלום" –

שלום למעלה ושלום למטה

י"ט כסלו הוא ההילולא של הרב המגיד וחג הגאולה של אדמו"ר הזקן, בעל התניא והשו"ע. בהמשך נשיר את ניגוני המגיד – שמקובלים אצלנו – אבל קודם, כמו כל שנה, נפתח בפסוקים מתוך פרק נה בתהלים, אותם אמר אדמו"ר הזקן בדיוק בזמן שבשרו לו שהוא משתחרר. נציין שגם בנו, אדמו"ר האמצעי, שכעבור כמה שנים גם נאסר, והשתחרר כמה ימים מוקדם יותר בחדש כסלו – ב'- כסלו – קרא את אותם פסוקים ממש בזמן שבשרו לו שהוא השתחרר.⁵

הפסוק הפותח הוא "פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי"⁶. "בשלום" היינו

התועדות י"ט כסלו המרכזית, בניני האומה, ירושלים.

א ישעיה נט, כ.

ב בספר בית רבי (ח"ב פ"ה) מובא שפקודת "הגנרל-גוברנור להסיר משמרת האנשי-חיל משם" הייתה "כשאמר תלים פסוק 'פדה בשלום נפשי'. כי רבינו הגדול [אדמו"ר הזקן] היה גומר התלים בכל שבוע, ויצאתו היה ביום ג', ופסוק זה הוא מיום הג' לשבוע; ורבינו [אדמו"ר האמצעי] היה גומר בכל חדש וזהו ביום י' מהחדש כו".

ג תהלים נה, יט.

התכוון דווקא להעמיד את המרגלים – ש"קלם אנשים^{טו}, היו כשרים, צדיקים, באותה שעה^{טז} – בנסיון. איך יכול להיות כזה דבר? הרי אנחנו מתפללים בבקר "אל תביאני לידי נסיון"! כתוב בחסידות שלפעמים יש צדיק מיוחד, שנוהג בדרך יוצאת דופן, ומבקש נסיון – כמו דוד המלך שאמר "בחנני הוי' ונסני"^{טז}. אמנם דוד המלך לא עמד בנסיון^{טז}, הוא נפל, כמו המרגלים – אך אף על פי כן היו צדיקים במשך הדורות, כמו שמספרים על רבי נחמן לדוגמה^{טז}, שבקשו נסיונות. דווקא צדיקים משרש דוד המלך^{טז}.

אבל עדיין לא מובן: מילא, משה רבינו יכול לקחת על עצמו את הסיכון, לבקש נסיון מאת ה' – גם משהו מאד-מאד יוצא דופן – אבל איך הוא יכול להעמיד אחרים, אנשים כשרים, בנסיון, כאשר הקב"ה אומר לו "אני נותן להם מקום לטעות"?

עמידת החסידים בנסיון מרוממת את הרבי למשיח

אומר הרב המגיד, בעל ההילולא של היום, שהדבר היה חלק מרצונו הגדול של משה

להביא אותם בנסיון. כי משה היה רוצה לעבור לארץ ישראל, והיה רוצה להעלות כדי שיוכל לבוא לארץ ישראל. כי משה היה בבחינת הדעת, ואוירא דארץ ישראל מחכים, והיה הדעת מגולה שם ביותר, ואינם יכולים "נ"א: ואינו יכול] לסבלו, והיה רוצה לעלות במדרגה יותר גבוה. לפיכך היה רוצה להביאם בנסיון.

טו במדבר יג, ג.
טז ראה רש"י שם (ובכ"מ שכתוב "אנשים" – במדבר לא, ג;
דברים א, יג; שמואל א, יא).
יז תהלים כו, ב.
יח ראה סנהדרין קז, א.

יט שבחי מוהר"ן אות טז: "לא היה מתרחק עצמו פעם שנית לברח מהנסיון, רק אדרבא היה חפץ בנסיונות והיה מתפלל להשם יתברך שיזמין לו נסיונות. כי היה חזק בדעתו שבזדאי לא ימרוד כנגד השם יתברך". ראה גם בית רבי עמ' סו.

כ ראה חיי מוהר"ן אות רלו: "גם כבר שמענו שמחמת שמשפחתו באה ממלכות בית דוד כידוע להעולם, על כן על פי הרב הם הולכים בלב נשבר וכו".

וכולם "היום עמדי", כך חז"ל מפרשים^{טז}. מכח ה"או יחזק במעוזי", "הוי' עז לעמו יתן", "אין עז אלא תורה"^{טז}, תורת החסידות, שעושה שלום למעלה ולמטה, מתקיים "פדה בשלום נפשי". קעת נשיר יחד.

[שרו "פדה בשלום נפשי".]

ב. לעמוד בנסיון – בשביל ומכח הרבי

העמדת משה רבינו את המרגלים בנסיון

לפני שנשיר את הניגונים של המגיד נאמר ווארט בשמו. הנושא שלנו הערב הוא ארץ ישראל. ידוע שכאשר היינו במדבר ניסינו את הקב"ה עשר פעמים – "וינסו אתי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי"³. הפסוק הזה נאמר לאחר חטא המרגלים, שבלשון ספר תהלים³ "מאסו בארץ חמדה". על "שלח לך אנשים" מפרש רש"י: "שלח לך" לדעתך אני איני מצוה לך אם תרצה שלח... חייהם שאני נותן להם מקום לטעות...". אם הקב"ה נותן למרגלים מקום לטעות – אומר כך למשה רבינו – וגם אומר שלא מצוה אותו לשלוח, "שלח לך" לדעתך, אז למה שמשה רבינו יקח את הסיכון שהם אכן יטעו?!

אומר המגיד ווארט מאד עמוק³: משה רבינו

ט יל"ש שמואל סוף רמז קמט.

י "הוי' עז לעמו יתן הוי' יברך את עמו בשלום" = [אן] יחזק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי. שני הפסוקים יחד (עם "או") = 3731 = 91 (7 פעמים 13, משולש 13, אמן, שילוב הוי' א-דני) פעמים 41 (יה הוי' – "בטחו בהוי' עדי עד כי ביה הוי' צור עולמים" – "בי- נברא העוה"ב-ה- נברא העוה"ד", ועל ידי התורה, "עז" "מעוז", נעשה "ב-שלום", שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, היינו בשני "עולמים").

יא שה"ש רבה א, כג.

יב במדבר יד, כב.

יג קו, כד.

יד אור תורה (קה"ת) שלח אות קלת:

למה שלח משה מרגלים לתור את הארץ, הלא אמר לו הקב"ה אני נותן להם מקום לטעות. [אך] שהיה רוצה

תלמידי משה רבינו – יש לו אפשרות לעלות דרגה, והדבר תלוי בכך שהם יעמדו בנסיון. מאד קשה להבין את דברי המגיד, באמת "לית כל מוחא סביל דא".

שוב: הקב"ה אומר למשה רבינו "שלח לך לדעתך", למשה רבינו יש דעת מאד מיוחדת, והוא יודע שהעמידה שלו בנסיון, הדילוג שלו מלמטה למעלה, תלויה בכך שהם יעמדו בנסיון. הרי כל הדור ההוא, דור המדבר, נקרא "דור דעה"^{כז}, על שם משה רבינו^{כח}, אבל בדעת יש הרבה מדרגות. על נסיון כתוב "כי מנסה הוי' אלהיכם אתכם לדעת"^{כט} – האדם מקבל דעת על ידי עמידה בנסיון^ל. כמו שנסביר בהמשך, בשביל ארץ ישראל צריך הרבה דעת. משה סיכן את המרגלים בשביל להביא את המשיח – אותו עצמו – לגלות את הדעת של המשיח. עוד פעם, זהו רבי ששולח את החסידים שלו למקום שבשבים יהיה נסיון קשה. הוא יודע מראש שזהו נסיון בשביל אותם שלוחים, אותם חסידים שהוא שולח, והוא יודע שרק אם הם יעמדו בנסיון שלהם בשליחות – העמידה שלהם בנסיון תקפיץ אותי למקום שאוכל להיות משיח, שאוכל להכנס לארץ ישראל ולכבוש אותה למעלה מדרך הטבע, לבנות את בית המקדש בנין נצחי לעולם ועד. עד כאן ווארט של הרב המגיד ממעזריטש.

כתוב בספר התניא^ל, של בעל הגאולה, שכל העולם שלנו הוא עולם של נסיונות. כאן זהו נסיון יזום. אני חוזר, בדרך כלל אסור ליזום נסיונות – ה' רואה לנכון מתי לנסות את האדם, אבל אני מצדי צריך להתפלל תמיד

רבינו להכנס לארץ ישראל. כידוע^{כב}, משה רבינו התפלל 515 תפלות, כמנין "ואתחנן", להכנס לארץ, וה' לא נענה לו, הוא אמר לו "רב לך"^{כג}, "ויתעבר הוי' בי למענכם"^{כד}. למה משה כל כך רצה להכנס לארץ? הוא גם רצה לקיים את המצוות של הארץ^{כה}, כמו שנסביר, אבל עוד יותר – הוא ידע שאם יכנס לארץ כל המלחמות נגד לא המלכים, כיבוש הארץ, ישוב הארץ, הכל יתנהל למעלה מדרך הטבע לגמרי. לא כמו שהיה אצל יהושע. אז יבנה בית המקדש, ובית המקדש יהיה "מעשה ידי משה" שהם נצחיים^{כז} – משה הוא ספירת הנצח וכל מעשי ידיו נצחיים לעולם ועד – וממילא תבוא הגאולה האמתית והשלמה, תהיה לקב"ה דירה בתחתונים, כמו שהזכרנו קודם^{כח}.

בשביל לממש את רצונו של משה להכנס לארץ ובעצם להביא את הגאולה השלמה – צריך מסירות נפש, צריך להכנס לסיכון מסוים, חשש נפילה. הוא הבין דבר עמוק בעבודת ה' – שהדרך היחידה בה הוא עצמו יקפוץ למעלה, למדרגת משיח, היא עמידה בנסיון. הרי כתוב^{כט} ש"הוא גואל ראשון והוא גואל אחרון" – כרגע הוא "גואל ראשון" והוא רצה להיות גם "גואל אחרון", זהו דילוג, זו קפיצה, שלשמה צריך להיות ענין העמידה בנסיון, כמו שאברהם אבינו עמד בעשרה נסיונות. יתר על כן, לא די בעמידה שלו בנסיון. הוא הבין יותר עמוק בשכל שלו, בנשמה שלו, שרק מכח המרגלים האלה – שכולם חסידים שלו, כל בני ישראל

כא דברים רבה יא, י.

כב דברים ג, כו.

כג סוטה יד, א.

כד ראה סוטה ט, סע"א; תנב"א פ"ח; מגלה עמוקות (ואתחנן) אופן פ; צפע"נ עה"ת ר"פ תרומה.

כה בשיעור "שבע מדרגות בגילוי התורה" (שיעור קצר שקדם להתוועדות) – נדפס ב"ואביטה" וישב.

כו ראה שמות רבה ד, ב; זהר ח"א רנג, א; שער הפסוקים ויחי; תורה אור משפטים עד, ג.

כז ויקרא רבה ט, א; פסיקתא רבתי פרשה יד; פסיקתא דרב כהנא פסקא ד אות ג (ע"פ מלכים-א ה, יא).

כח שער הפסוקים שמות.

כט דברים יג, ד.

ל לקו"ת ראה ד"ה "אחרי ה"א תלכו" (ובפרט שם יט, ג) דרך מצותיך ד"ה "אחרי ה"א תלכו" (קפה, ב).

לא ראה תניא אגה"ק יא (ובמ"מ שבהערה הקודמת).

מה שאני מצוה אותך, והסיכון עלי. הוא הקשיב לה – גם קיים כיבוד אם, ועוד יותר, באותו רגע אמא שלו היתה הרבי שלו, הוא היה חסיד שלה (ובדרך צחות: רבקה, Rebecca, רבי'קה)⁷⁷. יעקב אבינו עמד בנסיון – ה' סייע בידו (וכנראה הוא למד מכך להעמיד בנסיון את בנו האהוב יוסף כאשר, בפרשת שבוע, שלח אותו מעמק חברון לראות את שלום אחיו בשכם, נושא שעוד נרחיב בו בעז"ה⁷⁸) – אך אצל המרגלים הנסיון לא יצא טוב.

אם ה' אמר "שלח לך" לדעתך", אני נותן להם מקום לטעות, ובכל זאת הוא שולח – על מי שייך לומר כאן "עלי קללתך בני"? צריך לומר שעל משה רבינו עצמו, היוזם כאן, את הסיכון הוא לקח על עצמו. אמנם על פי פשט, בפסוקים, משמע שהמרגלים קבלו את העונש שלהם – החלק שלהם, בעולם הזה וגם בעולם הבא, עבר ליהושע וכלב הנאמנים – אבל בפנימיות ודאי משה רבינו לקח זאת על עצמו. הרבי שיכול לקחת על עצמו את הסיכון – לא רק של עצמו, אלא גם של חסידיו – הוא לא רק רבי, אלא גם בחינת אבא, ועוד יותר, בחינת אמא. האמא מעודה שולחת את הבן שלה לנסיון, כל אמא – מתי? כשהיא יולדת אותו, כשהיא מוציאה אותו לאור העולם הזה. כמו שאמרנו קודם, בשם אדמו"ר הזקן בתניא, העולם הזה כולו נסיונות, מהתחלה עד הסוף. מי המשלח? האמא משלחת את הבן, את הילד שלה, לתוך הנסיונות של העולם הזה. האבא,

לד – אכן אברהם אבינו נצטווה מאת ה' "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה" (בראשית כא, יב) וגירוש ישמעאל נחשב מעשרת נסיונותיו, אך שרה עבור אברהם עם היותה גדולה ממנו בנביאות וה' אמר לו שעליו להקשיב לה, בכל זאת לא היתה ממש רבי שלו אלא אשת חבר, "אשת חיל עטרת בעלה" (משלי יב, ד), לא היא מעמידה אותו בנסיון אלא ה', ודוק, אחר כך, כאשר ה' מנסה את אברהם בעקדה, האב המנוסה, אברהם, מעמיד בהכרח בנסיון את בנו, יצחק, אך אין זה נסיון יוזם של אברהם.

לה – ראה בארוכה לקמן שיעור כ"א כסלו.

"אל תביאני לידי נסיון". והנה, משה רבינו יוזם נסיון וגם מעמיד אחרים בנסיון – החסידים שלו, התלמידים שלו. צריך כזה רבי, שמעמיד אותנו בנסיון. שנזכה לעמוד בנסיון של הרבי, והעמידה שלנו בנסיון היא שתעשה את הרבי למלך המשיח. ככה אומר המגיד ממעזריטש.

ניגוני שמחה של המגיד

קעת נשמע רצוף את שלשת הניגונים המיוחסים למגיד. על הראשון אפשר לומר שהוא הכי מיוחס, כי עבר במשפחת המגיד – חסידי רוז'ין – הוא נקרא 'ניגון המגיד'. הניגון השני הוא מסורת של חסידות ברסלב, והניגון השלישי במסורת של רופשיץ. שלשה ניגונים שמיוחסים לרב המגיד, בעל ההילולא של היום – כולם ניגונים שמחים, אז שנשמח בנסיונות, יהיה נסיונות שמחים. לחיים לחיים.

[נגנו את שלשת ניגוני המגיד.]

נבקש מהשי"ת שכל הצדיקים שאנחנו שומעים את השירים שלהם – יהיו אתנו כאן. לחיים לחיים.

ההורים מעמידים בנסיון

ממי משה רבינו למד להעמיד את החסידים שלו בנסיון? כתוב ש"מעשה אבות סימן לבנים"⁷⁹. האם יש משהו דומה לזה אצל האבות? אפשר לומר שהוא למד זאת מרבקה אמנו, שהעמידה את יעקב בנה בנסיון. הוא חשש שמא יבא על עצמו קללה במקום ברכה והיא הבטיחה לו "עלי קללתך בני"⁸⁰ – תעשה

לב ראה סוטה לד, א.

לג – בראשית כז, יג. "עלי קללתך בני" ר"ת **עקב** – "וידו אחזת **בעקב** עשו ויקרא שמו **יעקב**". והוא עולה "עלי [קללתך] בני". "עלי קללתך בני" ר"ת **עלי**, הכל עלי! "עלי **קללתך בני**" = **עשו עשו**, אצלי נמצא השרש של עשו, גם הוא יצא מבטני, ומכח זה, הכפול, אני מצוה לך "אך שמע בקלי **ולך קח ליי**" (= 777 = אך פעמים יחידה כו, עליך לגלות את היחידה שבנפש שלך וכך תתגבר על עשו).

שהם בטלים לקב"ה, כל אחד במדה שלו. אברהם הוא המרכבה למדת החסד, אהבת ה', "אברהם אהבי"^{מב}. יצחק הוא "פחד יצחק"^{מב}, עובד את הקב"ה בפחד אלקים, פחד הוי' – מדת הגבורה, מדת יצחק אבינו. יעקב הוא התפארת, מדת הרחמים, "אל שדי יתן לכם רחמים [לפני האיש]"^{מב}, ר"ת **ישראל**, כידוע מרבי נחמן^{מב}. כך התפלל יעקב – "אל שדי יתן לכם רחמים" – כי יעקב אבינו עצמו הוא מקור מדת הרחמים.

כך מסבירים בדרך כלל, שהאבות הם חג"ת, חסד-גבורה-תפארת. אבל בשרש יש "אלהי אברהם, אלהי יצחק ואלהי יעקב", גילוי האלקות שלהם, וכתוב בכוונות האריז"ל^{מב} – בכל תפלה, שלש פעמים ביום – שאז מכוונים לאור אבא, "אלהי אברהם", חכמה; "אלהי יצחק" אור אמא, בינה; "ואלהי יעקב" דעת. מחג"ת עולים למוחין, ממדות לשכל.

שרש האבות בכתר

אבל יש משהו עוד יותר גבוה, השרש האמיתי של האבות – ג רישין שבכתר. למעלה מחב"ד נמצא העל-מודע, הכתר, ובו כתוב שיש ג רישין^{מב}. בלשון החסידות, שלשת הראשים של הכתר הם אמונה, תענוג ורצון^{מב}. בלשון הקבלה^{מב} הראש העליון הוא "רישא דלא ידע ולא אתידע", האמונה; למטה ממנו

מא ישעיה מא, ח.

מב בראשית לא, מב.

מג שם מג, יד.

מד לקומ"ת סב.

מה שער הכוונות ענין כונת העמידה (עמ' קצג). וראה זהר ח"ב יד, ב.

מו זהר ח"ג רפת, א.

מז סוד ה' ליראיו שער א פ"א ובנספח "ג' רישין שבכתר" (וביאורם בשיעורים בסוד ה' ח"ג עמ' מז ואילך ועמ' רצא ואילך).

מח עמק המלך שער ט (תלת רישין) פ"א ואילך.

שמעבר את האמא, גם מעמיד את האמא בנסיון (צער העיבור והלידה וגידול הילדים). מי שיש לו כח ויכולת להעמיד מישהו אחר בנסיון הוא רק אבא או אמא, ובמיוחד אמא. לחיים לחיים. שנוזה לאבא טוב ואמא טובה, שיעמידו אותנו בנסיונות טובים, ושנעמוד בהם כמו יעקב אבינו – שנקבל את הברכות, במקום עשו. לחיים לחיים.

ג. שלשת אבות החסידות שרשי האבות במדות ובמוחין

כתבנו שנדבר הערב על ארץ ישראל במשנת אבות החסידות. מי הם אבות החסידות? הבעל שם טוב, המגיד ואדמו"ר הזקן, שלשת הדורות הראשונים. למה קוראים להם אבות החסידות? מוסבר^{מב} שהם עצמם כנגד האבות – "שלשה מי יודע? שלשה אני יודע, שלשה אבות"^{מב}, "אין קורין אבות אלא לשלשה – אברהם, יצחק ויעקב"^{מב}. הבעל שם טוב הוא בחינת אברהם אבינו ביחס לתורת ודרך החסידות, המגיד הוא יצחק אבינו, ואדמו"ר הזקן – שהוא עמוד התורה של החסידות, על ידו נתגלה התורה שבכתב של החסידות, ספר התניא, וגם התורה שבעל פה, הדרושים שלו, התו"א והלקו"ת שלו, בעזרת נכדו הצמח צדק – הוא יעקב אבינו של החסידות.

אם רוצים להבין את אבות החסידות צריך לחזור, כמו שאמרנו קודם, ל"מעשה אבות סימן לבנים". מה השרש של האבות? ההסבר הפשוט אומר שהאבות הם חסד-גבורה-תפארת^{מב}. כתוב "האבות הן הן המרכבה"^{מב},

לו על הבעש"ט כאברהם אבינו של החסידות ראה תורת שלום שמח"ת תרס"א. ה'סדר' של שלשת דורות החסידות הראשונים נתבאר בריבוי שיעורים בעבר.

לז פיוט "אחד מי יודע" לליל הסדר.

לח ברכות טז, ב.

לט זהר ח"ג קעט, ב; שער הגלגלים סוף הקדמה לא. ובכ"ד.

מ בראשית רבה מז, ח; שם פב, ז; ח"ג כח, ב.

התורה – "תורה לשון הוראה"¹¹, כידוע – הוא רצון ה', ואליו קשור יעקב, עמוד התורה. אם כן, בשרש כל השרשים יש לנו אמונה, תענוג ורצון – רדל"א, רישא דאין ורישא דאריך.

שרש אבות החסידות – אמונה-תענוג-רצון

צריך לומר אותו דבר ביחס לאבות החסידות: הבעל שם טוב הוא האמונה. הרב המגיד הוא התענוג. מי שזוכה לטעום קצת מתורת המגיד – שמתפשטת בכל החסידות, כל החסידות הכללית יוצאת מתלמידי המגיד – מרגיש את ה"טוב טעם ודעת למדני"¹². אחר כך, אדמו"ר הזקן, הוא הרצון. כמו שגם הזכרנו קודם¹³, אחרי הכל, עם כל ההשכלה שלו, עם כל השכל המופלא, עיקר מה שאדמו"ר הזקן רוצה לומר הוא 'מה ה' רוצה מאתנו', ללמוד את תורתו, ועוד יותר, לקיים את מצותיו. אגב, מי שמכיר מהו ספר התניא, יודע שהתכל'ס של הדברים הכי עמוקים בתניא – כמו אגרת הקדש כ, "איהו וחייהו חד בהון וכו'" – היא מצוות מעשיות¹⁴. בסוף הוא מגיע תמיד לרצון ה', מצוות מעשיות, שעל ידן דווקא עושים לה' דירה בתחתונים. זהו החב"ד האמתי – לא לחשוב שחב"ד הוא שכל, חב"ד הוא תכל'ס, ותכל'ס היינו לעשות את רצון ה' בעולם הזה. השכל צריך להבין זאת. אם כן, הגדרנו את שרש אבות החסידות. צריך להזכיר שיש הרבה שמועות מה הם

"רישא דאין", התענוג בנפש; למטה ממנו "רישא דאריך", הרצון בנפש. מוסבר¹⁵ שהשרש – שרש כל השרשים – של האבות הוא אמונה-תענוג-רצון: אברהם הוא האמונה, כמו שכתוב אצלו בפירוש "והאמן בהוי" ויחשבה לו צדקה"¹⁶, "תשורי מראש אמנה"¹⁷, מ"ראש כל המאמינים"¹⁸, אברהם אבינו, המאמין הראשון, רדל"א.

יצחק אבינו הוא על שם צחוק ושעשועים. גם הפחד שלו עתיד לצחוק¹⁹ – "פחד יצחק". כולו אומר צחוק, "יצחק מצחק"²⁰, "צחק עשה לי אלהים"²¹. כשאמא שלו הולידה אותו לאויר העולם הזה, העמידה אותו בנסיון של כל הנסיונות, היא אמרה שהכל צחוק אחד גדול – "צחק עשה לי אלהים כל השמע יצחק לי". גם הוא עצמו מתייחס כך לנסיון – אמרנו שכאשר אדם מתייחד עם אשתו הוא מעמיד אותה בנסיון מסוים, ואצלו אומר הפסוק "והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו". זהו הראש השני של הכתר, רישא דאין, תענוג. יעקב הוא הראש השלישי, תורה ומצוות, "נעשה ונשמע"²² – הוא הרצון. בתורה ומצוות אני מרגיש את רצון הקב"ה, מה ה' רוצה ממני, ומשתדל ככל יכולתי לעשות מה שאני מבין ומרגיש שהוא רוצה ממני. התורה היא רצונו של ה'. פנימיות התורה היא תענוג, אבל פשט

מט סוד ה' ליראיו שער א פ"א (ומבואר בשיעורים בסוד ה' ח"ג עמ' סד ואילך).

נ בראשית טו, ו.

נא שה"ש ד, ח.

נב שמות רבה כג, ה.

נג ראה לב לדעת מאמר "פרק בעבודת ה'" ביאור ח (עמ' לח).

נד בראשית כו, ח.

נה שם כא, ו.

נו שמות כד, ז.

נד זהר ח"ג נג, ב; ספר השרשים לרד"ק שרש ירה (מובא פעמים רבות בשיחות כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש).

נח תהלים קיט, סו.

נט כלשונו בסיום אגה"ק כ:

ואחרי הדברים והאמת האלה דעת לנבון נקל להבין ע"י כל הנ"ל גודל מעלת המצוות מעשיות אשר הן תכלית ירידת הנשמות לעוה"ז הגשמי כמ"ש היום לנשותם ויפה שעה א' בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי עוה"ב.

הפסוק "ויכלו השמים והארץ וכל צבאם"^ט דרשו חז"ל "לצביונם נבראו"^ט. אמונה היא לשון אמנות^ט – כל העולם הזה הוא "מעשה ידי אמן"^ט. התורה עצמה אומרת "ואהיה אצלו אמן"^ט, "אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה במעשה בראשית"^ט, "אל תקרי 'אמן' אלא 'אומן'".

כמה שוה צבי? אמונה. כמו שנסביר עוד, יש משהו בארץ ישראל – ארץ הצבי, עם כל הפירושים האלה – ששרשה אמונה.

תענוג: ארץ החיים

ארץ ישראל נקראת גם "ארץ החיים"^ט. חיים הם תענוג. איך יודעים שחיים הם תענוג? הפסוק אומר "כי עמך מקור חיים באורך נראה אור"^ט. יש על פסוק זה הרבה דרושי חסידות, גם של בעל הגאולה^ט, והפירוש של "כי עמך מקור חיים" היינו "מקור כל התענוגים". כמו שאומרים היום 'לעשות חיים' – לעשות כסף. מהו כסף? תענוג. כסף הוא המגיד. מי שזוכה להיות תלמיד של המגיד ממעזריטש נמצא כל הזמן בכסף אלקי – הוא נמצא בארץ החיים. "ארץ החיים" היא ארץ ישראל של כיפים כל הזמן, כי היא חיים, להרגיש חיות, לעבעדיק.

רצון: ארץ חפץ

המלה ארץ עצמה היא לשון רצון, כמו

טד בראשית ב, א.

סה ר"ה יא, א; חולין ס, א.

סו אמונה ומוזענות מאמר "כח האמונה" עמ' נד; אוצר הנפש ח"א מאמר "אמנות ואמונה"; נפש בריאה עמ' יד.

סז שה"ש ז, ב.

סח משלי ח, ל.

סט בראשית רבה א, א.

ע תנחומא בראשית א; תנדב"א פל"א.

עא מדרש תהלים פרק נו: "בארצות החיים" זו ארץ ישראל".

עב תהלים לו, י.

עג ראה לקו"ת בשלח א, א.

הרביים של החסידות^ט. מה שאמרנו עכשיו – אף על פי שפשוט מאד – הוא קצת חידוש. יש שיחות שכתוב שהבעש"ט הוא פנימיות הכתר, המגיד חיצוניות הכתר ואדמו"ר הזקן כבר חכמה. לכאורה לא הסברנו כך כעת – הסברנו את כולם בכתר (אלא שיש לישב על פי שיטת הע"ח שג' רישין שבכתר היינו רדל"א גלגלתא ומו"ס, והרי מו"ס, חכמה סתימאה, הוא שרש ומקור חכמה עילאה, כנגד אדה"ז, ודוק). יש עוד שיטות איך להקביל אותם. כמו שאמרנו קודם, יש את המיקום הפשוט, יש את השרש ויש את שרש כל השרשים. הסברנו את שרש כל השרשים, ובעצם שרש כל השרשים הוא הכי פשוט.

ד. כתר: שלשת כינויי הארץ

מה אומרת הקבלת שלשת אבות החסידות לשלשת הראשים שבכתר לגבי ארץ ישראל? יש כמה כינויים של ארצנו הקדושה, והם כנגד שלשת אבות החסידות:

אמונה: ארץ הצבי

הארץ נקראת "ארץ הצבי"^ט – צבי לשון "הוי רץ כצבי לעשות רצון אביך שבשמים"^ט, רצון מאד פנימי. כתוב^ט ששרש הרצון הוא דווקא באמונה (ושעל כן יש בכח הרצון הפנימי והעצמי לשלוט על התענוג, למסור את הנפש נגד הטבע הראשון של התענוג). בכל אופן, צבי הוא רצון (בפרט בלשון תרגום, בחינת אחוריים, כידוע).

חוף משם של חיה, צבי הוא לשון צביון. על

ס ראה התוועדות י"ט כסלוע"ז פ"ג והנסמן שם.

סא דניאל יא, טז. ראה גיטין נז, א.

סב אבות פ"ה מ"כ.

סג ראה הנפש פ"ב סביב הערה לא והנסמן בה; שיעורים בסוד ה' ח"ג עמ' נט-ס; עמ' קנה-ז והנסמן שם.

המיוחדת אודות חבת ארץ הקדש, בה הוא מסביר את הפסוק "תמיד עיני הוי' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"^{טז} ומלמד שכל שנה יש אור חדש, המתחדש בתקיעת שופר, ומאיר קודם כל בארץ ישראל – הוא מכנה את ארץ ישראל בשם "ארץ חפץ". הוא אומר ש"ארץ חפץ" היא ארץ ישראל פה למטה – שאנחנו פה זוכים לשבת ב"ארץ חפץ" – אבל למעלה ממנה יש את ארץ ישראל שלמעלה, שהיא "ארץ החיים". "ארץ חפץ" מקבלת מ"ארץ החיים" למעלה.

מאיפה הוא לוקח את הביטוי "ארץ חפץ"? איפה הוא כתוב? בסוף הנבואה, סוף הנביאים בעם ישראל – עד שעכשיו תופיע שוב הנבואה בעם ישראל, לקראת הגאולה – בספר מלאכי, שלפי חז"ל^{טז} הוא עזרא הסופר. כתוב שם שבסוף – צריך להתקיים עכשיו – יבוא משיח "ואשרו אתכם כל הגוים", כולם יאשרו אותנו, נקבל אישור קיום מכל הגוים, מכל העולם. "ואשרו אתכם כל הגוים [מתי?]" כי תהיו אתם

היא הנסירה ומקבלת מוחין חדשים עליונים יותר כו') ובפרטי פרטיות כן הוא בכל יום ויום נמשכין מוחין עליונים יותר בכל תפלת השחר ואינן מוחין הראשונים שנסתלקו אחר התפלה רק גבוהין יותר ודרך כלל בכללות העולם בשית אלפי שנים כן הוא בכל ר"ה ור"ה. וז"ש תמיד עיני ה' אלהיך בה שהענינים הם כינויים להמשכת והארת אור החכמה שלכן נקראו חכמים עיני העדה ואוירא דא"י מחכים והארה והמשכה זו אף שהיא תמידית אנפ"כ אינה בבחי' ומדרגה אחת לבדה מימי עולם אלא שבכל שנה ושנה הוא אור חדש עליון כי האור שנתחדש והאיר בר"ה זה הוא מסתלק בער"ה הבאה לשרשו. וז"ש מרשית השנה ועד אחרית שנה לבדה ולכן כתיב מרשית חסר א' רומז על הסתלקות האור שמסתלק בליל ר"ה עד אחר התקיעות שיוירד אור חדש עליון יותר שלא היה מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה והוא מתלבש ומסתתר בארץ החיים שלמעלה ושלמטה להחיות את כל העולמות כל משך שנה זו אך גילוי מההסתר הזה תלוי במעשה התחתונים וזכותם ותשובתם בעשיית וד"ל.

עז דברים יא, יב.

עח מגילה טו, א.

שחז"ל אומרים בפירוש – "למה נקראת שמה ארץ? שרצתה לעשות רצון קונה"^{טז}. ארץ גם לשון מרוצה, ריצה, האדם "רץ לדבר מצוה"^{טז} כי הוא מאד רוצה – יש לו חשק אדיר – לעשות רצון קונו. אם כן, עצם המלה ארץ, בלי עוד כינוי, היא לשון רצון. זו כבר בחינה שלישית, של אדמו"ר הזקן, שרץ לדבר מצוה. אבל בכל אופן, כפי שהזכרנו את הכינויים "ארץ הצבי" ו"ארץ החיים", יש עוד כינוי של ארץ ישראל, השייך במיוחד לאדמו"ר הזקן. בספר התניא, באגרת הקדש יד" – האגרת

עד בראשית רבה ה, ז; פסיקתא זוטא בראשית א, א.

עו ע"פ אבות פ"ד מ"ב.

עו זו האגרת במלואה:

לעורר את האהבה הישנה וחבת אה"ק להיות בושרת כרשפי אש מקרב איש ולב עמוק כאלו היום ממש נתן ה' רוחו עלינו רוח נדיבה בהתנדב עם למלאות ידם לה' ביד מלאה ורחבה בריבוי אחר ריבוי מדי שנה בשנה הולך ועולה למעלה ראש כמדת קדש העליון המאיר לאה"ק המתחדש ומתרבה תמיד כדכתיב תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה דהאי ועד אחרית כו' אינו מובן לכאורה שהרי באחרית שנה זו מתחלת שנה שניה וא"כ הל"ל לעולם ועד.

אך הענין יובן ע"פ מ"ש ה' בחכמה יסוד ארץ יסוד הארץ העליונה היא בחי' ממלא כ"ע והתחוננה היא ארץ חפץ המכוונת כנגדה ממש ונק' על שמה ארץ החיים הנה הוא נמשך מהמשכת והארת חכמה עילאה מקור החיים והעליונים כדכתיב החכמה תחיה בעליה וכו' והארה והמשכה זו היא מתחדשת באור חדש ממש בכל שנה ושנה כי הוא יתברך וחכמתו אחד בתכלית היחוד ונק' בשם אוא"ס ב"ה שאין סוף ואין קץ למעלת וגדולת האור והחיות הנמשך ממנו יתברך ומחכמתו בעילוי אחר עילוי עד אין קץ ותכלית לרום המעלות למעלה מעלה ובכל שנה ושנה יורד ומאיר מחכמה עילאה אור חדש ומחודש שלא היה מאיר עדיין מעולם לארץ העליונה כי אור כל שנה ושנה מסתלק לשרשו בכל ער"ה כשהחדש מתכסה בו ואח"כ ע"י תקיעת שופר והתפלגות נמשך אור חדש עליון מבחי' עליונה יותר שבמדרגת חכמה עילאה להאיר לארץ עליונה ולדרים עליה הם כל העולמות העליונים והתחתונים המקבלים חיותם ממנה דהיינו מן האור א"ס ב"ה וחכמתו המלוכש בה כדכתיב כי עמך מקור חיים באורך נראה אור דהיינו אור המאיר מחכמה עילאה מקור החיים [וכנודע ליי"ח שבכל ר"ה

ידי מלך המשיח, שבא להביא שלום ושלמות לכל העולם כולו, כאשר "עתידה ארץ ישראל להתפשט בכל הארצות"¹⁹.

מה היחס בין שלש השלמויות? גם להן יש שרש, שרש השרש ושרש כל השרשים. שרש כל השרשים של שלש השלמויות גם הוא במדרגה עליה דברנו עכשיו – ג' רישין שבכתר. מה הכי גבוה בשלש השלמויות? מה קודם – התורה, העם או הארץ? קודם העם. אם אין עם ישראל – אין למי לתת תורה, אין תורה. יש להעיר שרש"י בתחלת החומש, בהסבר ל"בראשית", מביא שני פירושים של חז"ל – "בשביל התורה שנקראת 'ראשית דרכו' [הו' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז]¹⁹" ו"בשביל ישראל שנקראו 'ראשית תבואתו' [קדש ישראל להו' ראשית תבואתה]²⁰" – ומקדים את התורה. יש ראש כזה²⁰, שקודם יש תורה, ואז מי שראוי וזכאי שתנתן לו התורה – המתנה הטובה הגנוזה בבית גנוז, "חמדה גנוזה"²⁰ – העם הנבחר.

אבל בעומק יותר, כתוב בפירוש בחז"ל ש"מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר"²¹ – גם לתורה הקדומה. חז"ל שואלים בפירוש מי קודם למי, עם ישראל או תורת ישראל, וקובעים במדרש ש"מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר", גם לתורה הקדומה, הכל לפני הצמצום הראשון, בתוך אור אין סוף. למה? עם ישראל הוא הכלי לקבל את התורה, וידוע הכלל בקבלה וחסידות ששרש הכלים למעלה משרש האורות.

פג ספרי דברים א, א; פסיקתא רבתי פרשת שבת ונח ב.
פד משלי ח, כב.

פה ירמיה ב, ג.

פו ראה תנ"ד"א פ"ד ("דרכן של בני אומרים התורה קדמה וכו'").

פז ע"פ זבחים קטז, א.

פח בראשית רבה א, ד (עיי"ש במשל, וראה עד"ז תנ"ד"א הנ"ל הערה פז).

ארץ חפץ אמר הו' צבאות"²². על מה כתוב "ארץ חפץ"? "כי תהיו אתם ארץ חפץ" – הפשט של "ארץ חפץ" לא הולך על ארץ ישראל הגשמית, האדמה, הקרקע, אלא על עם ישראל.

לכן הבעל שם טוב מאד אוהב את הפסוק והביטוי "ארץ חפץ". הבעל שם טוב אמר²³ – אני באתי לגלות את האוצרות הטמונים בתוך עם ישראל, שהם "ארץ חפץ". כמו שבתוך הארץ יש אוצרות טמונים, שאף פעם לא ימצאו אותם, ככה בכל יהודי יש אוצרות אין סוף, והיהודים, עם ישראל, הם ארץ חפץ – "כי תהיו אתם ארץ חפץ אמר הו' צבאות". אני באתי לחפור ולגלות את כל האוצרות, כל המטמונים, הטמונים בארץ חפץ. אם כן, על פי פשט, הביטוי "ארץ חפץ" הולך על עם ישראל, והנה, אדמו"ר הזקן בתניא משתמש בו ביחס לארץ ישראל, פשוטו כמשמעו.

שלמות העם (אמונה), שלמות התורה (תענוג), שלמות הארץ (רצון)

כאן הגענו לעוד נושא מאד חשוב: למה בכלל בחרנו לדבר על ארץ ישראל? אחד הנושאים האקטואליים ביותר בימינו, בלשון הרבי²⁴, הוא "שלמות הארץ". בשביל להביא את הגאולה צריכה להיות שלמות הארץ, אבל שלמות הארץ לא עומדת בפני עצמה – לא ערך בפני עצמו – אלא צריכה להיות קשורה לעוד שתי שלמויות, שלמות העם ושלמות התורה, שלמות עם ישראל ושלמות תורת ישראל²⁵. יש עם ישראל, יש תורת ישראל ויש ארץ ישראל – כל אחד צריך להיות שלם, ורק כשכולם יהיו שלמים תבוא הגאולה האמתית והשלמה על

עט מלאכי ג, יב.

פ לוח "היום יום" י"ז אייר.

פא ראה תיקון המדינה פרק ו.

פב ראה תיקון המדינה הנ"ל ובסוד ה' ליראיו שער "ביאת המשיח" פ"ב.

מרישא דאין. מי שהכי אוהב להשתמש במלה 'אין' הוא המגיד, בעל ההילולא של היום. הוא אומר^צ שה' ברא את העולם יש מאין כדי שאנחנו, "ועמך כלם צדיקים"^צ, נחזיר לו את העולם מיש לאין – לא שנבטל את מציאות העולם, אלא שבראיית העין שלנו נראה את האין האלוקי המהווה את היש. זהו התענוג, הכיף, הכי גדול. אם בארץ ישראל אפשר תמיד לראות את האין שמהווה את היש – אין כִּיף יותר מזה, אלה חיים נצחיים.

התכלית היא הארץ – מה שה' רוצה מאתנו, שעל ידי קיום מצותיו נעשה לו דירה בתחתונים (בארץ התחתונה). למה משה רבינו השתוקק על פי פשט להכנס לארץ? בשביל המצוות שלה. הרמב"ן אומר^צ שלא רק המצוות התלויות בארץ, אלא כל מצוות התורה שייכות לארץ – היא המקום בו מקיימים את מצוות ה'.

הכל מקשה אחת: למי נותנים את התורה? עם ישראל; מה נותנים לעם ישראל? תורה; המקום לקיים בו את מצוות התורה הוא ארץ ישראל, בה אפשר לקיים את רצון ה' באמת (בסוד "אמת מארץ תצמח"^צ). אלה שלש השלמות כנגד שלשת הראשים של הכתר.

"ארץ חפץ" – קבלת עול מתוך תענוג

נחזור לביטוי "ארץ חפץ", שבפשט מדבר על עם ישראל, אבל אדמו"ר הזקן משתמש בו בתור כינוי מובהק של ארץ ישראל, ועוד יותר, אומר שזו הארץ למטה, ולמעלה ממנה "ארץ החיים". הוא לא אומר, אבל כפי מה שהסברנו עוד למעלה משתיהן יש את "ארץ הצבי". חפץ הוא כמו רצון. מה ההבדל ביניהם?

אם כן, קודם צריך להיות עם ישראל, כנגד רדל"א, כנגד אמונה. אנחנו מסבירים תמיד שאמונה גם מלשון מנא בארמית – כלי. אמונה היא שרש הכלים. מה מקבלים בתוך הכלי של האמונה? את האמת. כתוב ש"איהו אמת, איהי אמונה"^צ. אמונה, שהיא רדל"א, היא שרש הכלי, והיינו בעצם שרש נשמות עם ישראל – היכולת לקבל את האמת, "אין אמת אלא תורה"^צ. אחרי עם ישראל יש תורה ויש מצוות. אם מחלקים בין התורה והמצוות התורה היא התענוג, "כי הם חיינו ואורך ימינו", והמצוות הן הרצון. מה הכי גבוה בשלש השלמות? שלמות העם. אחר כך שלמות התורה, שהיא התענוג, ואחר כך שלמות הארץ, הרצון.

הבעש"ט, המגיד ואדמו"ר הזקן – שלמות העם, התורה והארץ

והנה, ראה פלא, יוצא אדמו"ר הזקן הוא שלמות הארץ, המגיד הוא שלמות התורה והבעל שם טוב הוא שלמות העם. פשיטא שהבעש"ט הוא שלמות העם – כל ענינו לייקר ולאהוב מאד את היהודי הכי פשוט, לראות בעין השכל שבלב את האוצרות האין סופיים שטמונים ביהודי הכי פשוט.

מהו המגיד? יש שיחה של הרבי הקודם^צ, בשם אביו, שהמגיד דרש לא רק אהבת ישראל אלא "השכלת נקודת החכמה" – לראות גם את נקודת החכמה בתוך כל יהודי, ובכלל בתוך כל דבר שמתרחש בעולם. היכולת להשכיל את נקודת החכמה שיש בכל דבר היא בעצם הראש השני של הכתר, "החכמה מאין תמצא"^צ,

פט ראה זהר ח"ג קצח, ב.

צ ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח; הקדמת איכה רבה פסקה ב; פסיקתא דרב כהנא פסקא טו אות ה.

צא ראה לקו"ד עמ' 72 (מהדורת לשה"ק עמ' 51-2) ובסה"מ תש"ט עמ' ב.

צב איוב כח, יב.

צג אור תורה (אמור) אות קכ.
צד ישעיה ס, כא.
צה ויקרא יח, כה.
צו תהלים פה, יב.

הצבי לארץ החיים, הבעל שם טוב למגיד), **צבי** בגימטריא **אמונה**, כנ"ל. הוא גם נותן את הצביון של כל החסידות, הוא גם המצביא. כמו שנסביר בהמשך, יש פסוק "נחלת צבי וגו"^צ. הבעל שם טוב קרא לבן שלו בשם צבי. בארמית, צבי היינו טביא, לשון טוב, סוד מורנו הבעל שם טוב (כידוע שכולו אומר טוב: **בעל** = ו"פ **טוב**, **שם** = כ"פ **טוב** ועוד **טוב**). **צבי** = ו צירופי **טוב** (**בעל** כנ"ל).

"ארץ החיים" היא המגיד (**חיים** = ד פעמים **טוב**). נמצא ש**צבי** ביחס ל**חיים**, הבעל שם טוב ביחס למגיד, הוא בסוד "שלם וחצי", ודוק). "ארץ חפץ" היא אדמו"ר הזקן. **ארץ חפץ** שוה 469 (מספר התבות בשבעת ימי בראשית, ז פעמים **זין**, מספר השבת ה-13), בדיוק היחוד של **ענג-רצון**, כפי שכתוב על המלה חפץ. "ארץ חפץ", בלשון הקבלה, היא התלבשות הענג בתוך הרצון – אמתת החסידות של אדמו"ר הזקן, בעל הגאולה. נעשה את הגימטריא שרצינו: כמה עולים שלשת הכינויים **הצבי**, **החיים חפץ**? **משיח**. **משיח** צריך את כל המדרגות האלה של ארץ ישראל – **הצבי**, **החיים** ו-**חפץ**. אם נוריד את שתי האותיות ה, רק **צבי** ו-**חיים**, יהיה עשר פחות מ-**משיח** – עולה **שליח**. אמרנו ש**משיח** תלוי בשליח, והרבי אומר^פ ש-**שליח** צריך לצרף את י כחות נפשו ואז הוא מגלה בעצמו ניצוץ של מלך המשיח. אז, כמו שאמרנו קודם, אם הוא יעמוד בנסיגות השליחות – הרבי שלו יקפוץ להיות משיח.

חמדה, טובה, רחבה

בברכת המזון, בברכה השניה (שהיא מדאורייתא), אומרים עוד שלשה דברים על

מוסבר בחסידות^צ שחפץ הוא רצון שבתוכו מאיר התענוג. בלשון הקבלה, זו התלבשות עתיק באריך. עוד יותר בלשון הקבלה – הסוד של ז תיקוני גלגלתא, שה-ז תחתונות דעתיק, המדות, החסד והגבורה וכו' של עצם התענוג, של עתיק יומין, מתלבשות ממש בתוך הרצון. כלומר, שאדם מקיים מצוות בקבלת עול – בשביל מצוות צריך קבלת עול – אבל "ארץ חפץ" היינו רצון שיש בתוכו תענוג, יש כף בתוך קבלת העול.

הענין שקבלת העול וקיום המצוות בפועל צריכים להיות עם אושר הוא גם יסוד היסודות של החסידות אצל הרבי, הרבי האחרון שלנו. כתוב "ואשרו אתכם כל הגוים כי תהיו אתם ארץ חפץ אמר הוי' צבאות" – "ואשרו" גם לשון אושר. לפני כל מצוה מברכים "אשר קדשנו במצותיו וצונו..." – "אשר" היינו המשכת אושר בתוך הרצון, שהוא רצון ה' בקיום המצוה. אין קוראים לכך בלשון הקדש? חפץ. זהו הגדר, הפירוש, של המלה 'חפץ'. צריך ארץ, שהיא רצון, אבל "ארץ חפץ" – היינו הרצון האמתי. אין כמו אדמו"ר הזקן, שממשיך את תורת המגיד – תורה של אין, של תענוג – לכתובת האמתית של התענוג. איפה התענוג צריך להיות? בתוך קבלת העול, קיום המצוות בפועל.

רמזי שמות ארץ ישראל

נעשה גימטריא (עוד לא עשינו גימטריא הערב). יש לנו פה שלשה כינויים של ארץ ישראל, שמקבילים לשלשת הדורות הראשונים של החסידות:

הבעש"ט הוא "ארץ הצבי" – **צבי** גם ראשי תבות "**צדיק** באמונתו יחיה"^{צח} (קשר בין ארץ

צט ירמיה ג, יט.

ק שיחת ש"פ שלח ה'תש"נ (התועודות ה'תש"נ כרך ג עמ' 359-361).

צז לקוטי תורה (אדה"ז) שה"ש כח, ד ובכ"ד.

צח חבקוק ב, ד.

צירופי **טוב**, אך בפשט של התורה, בסיפור גן בעדן מקדם, דווקא "עץ החיים" ו"עץ הדעת טוב וגו'" מצטרפים יחד. בפרט, כאן שנאמר "חמדה טובה ורחבה" מתבקש לכוון את הלשונות לפי הסדר, "חמדה" ברדל"א, אמונה כנ"ל, ו"טובה" ברישא דאין, תענוג. וכך נאמר בפירוש בספר יצירה: "אין בטובה למעלה מענג"^{טז}.

מהי "רחבה"? כלים רחבים להכיל את האורות, גם את האורות המרובים של תהו. צריך כלים רחבים, ואיך עושים כלים רחבים, ארץ רחבה? על ידי מצוות מעשיות. כל התורה כולה, ה' הרבה לנו הרבה מצוות, לזכות אותנו, כדי לעשות כלים רחבים להכיל את האורות המרובים – "הוי' חפץ [בחינת ארץ חפץ] למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר"^{טז}.

אם כן, כינוי ארץ ישראל "ארץ חמדה" שייך לבעל שם טוב, לאמונה, לשלמות העם. הכינוי "ארץ טובה" רומז בפרט לשלמות התורה, "אין טוב אלא תורה", תורת ארץ ישראל. "ארץ רחבה" היא מקום קיום המצות המעשיות המצוות, משרש רישא דאריך, אדמו"ר הזקן. אדמו"ר הזקן באמת נותן רחבות – רחבות בתורת החסידות. הבן שלו, אדמו"ר האמצעי, ממשיך זאת עוד יותר ונקרא "רחבות הנהר"^{טז}, אבל יחסית לתורת המגיד וכל מה שקדם הרחבות בתורה היא אדמו"ר הזקן, והתכל'ס היא המצוות.

סיכום

נסכם את השלישיות שהקבלנו:

קד "אין טוב אלא תורה" "אין בטובה למעלה מענג" = 1144 = טובה פעמים בן (הוי' הוי', אליהו כו'). הערך הממוצע של שני המאמרים הוא 572, 22 פעמים הוי' (סוד "דרך כוכב מיעקב"). [נזדבק באשתו] והוי' לבשר אחד, בחינת "אמר לדבק טוב הוא", כח התענוג בנפש.

קה ישעיה מ"ב, כא. ראה מכות פ"ג מט"ז.

קו בראשית לו, לז; דברי הימים א, א, מח.

הארץ – "ארץ חמדה, טובה, ורחבה"^{טז} (וסימנך: "ויצא חטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה"^{טז}).

גם שלשת הדברים האלה – חמדה, טובה, רחבה – הם כנגד שלשת הראשים שבכתר:

"חמדה" היא הבעל שם טוב. הפסוק שהזכרנו קודם, "נחלת צבי", הולך בנביא עם "ארץ חמדה" – "ארץ חמדה נחלת צבי". יש עוד פסוק של "ארץ חמדה" בתנ"ך (על המרגלים, שהזכרנו) – "וימאסו בארץ חמדה ולא האמינו לדברו" – ממנו רואים ש"ארץ חמדה" הולכת עם אמונה, אם מואסים בארץ חמדה לא מאמינים. אם כן, יש לנו כאן שני פסוקים של "ארץ חמדה" – אין הרבה כאלה, דווקא שני פסוקים אלה, בנביא ובתהלים – אחד הולך עם צבי, "ארץ חמדה נחלת צבי", והשני עם אמונה, "וימאסו בארץ חמדה ולא האמינו לדברו". "על פי שנים עדים יקום דבר", ש"ארץ חמדה" שייכת לצבי ולאמונה.

אחר כך, מהי "טובה"? "אין טוב אלא תורה"^{טז} (שלמות התורה ברישא דאין, תענוג, כנ"ל). טוב הוא גם חיים, חיים טובים. המלה **חיים** עולה ד פעמים **טוב**, כנ"ל, כך שהערך הממוצע של כל אות במלה **חיים** הוא **טוב**. גם **אמונה (צבי)** היא כפולת **טוב** כנ"ל, ו

קא "חמדה טובה ורחבה" = ש = "רוח אלהים" (מילוי אלהים ידיו: **אלף למד הי יוד מם** כאשר חלק המילוי הוא סוד ה"רוח" של אלהים, ד"ל) – "רוח אלהים מרחפת על פני המים". המילוי הפשוט של אלהים (מילוי אלפין – **אלף למד הא יוד מם**) = ארץ, סוד הארץ בכלל (שמרחפת על פני המים, התענוג, בהיות שרש הארץ, הכלים, ברדל"א, אמונה כנ"ל). חמדה טובה ורחבה רת"ס חבה, וכן שלש האותיות האחרונות של ארץ טובה ורחבה, סוד חבת ארץ הקדש המבואר בתניא כנ"ל.

חמדה טובה רחבה (בלי ו החיבור) = 294 = **אין מלך בלא עם** (ז פעמים שם מב).

קב ישעיה יא, א. כל הפסוק, פסוק של מלך המשיח – **ויצא חטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה** – גפן פעמים **טוב**. גפן סוד פ, ג פנים כדוד, כאשר הכל **טוב** (משרש הבעל שם טוב). והוא רומז לנאמר בשיר השירים (קדש קדשים): "ויהיו נא שדיך כאשכולות הגפן... וחכך כיון הטוב" (שה"ש ז, י).

קג אבות פ"ו מ"ג; ברכות ה, א.

רדל"א	אמונה	אברהם	הבעש"ט	ארץ הצבי	שלמות העם	חמדה
רישא דאין	תענוג	יצחק	הרב המגיד	ארץ החיים	שלמות התורה	טובה
רישא דארץ	רצון	יעקב	אדמו"ר הזקן	ארץ חפץ	שלמות הארץ	רחבה

(המצוות)

חכם הוא עושה חכם. הבעל שם טוב אמר^ק שהמצוה הראשונה של היהודי היא להיות חכם (קלוג, פקח). הגם שאמרנו שההגעה לנקודת ההשכלה של כל דבר היא חידוש של המגיד, תלמידו, אבל להיות פקח – לא להיות שוטה – זה מתחלת החסידות. אדמו"ר הזקן, בעל הגאולה, התעצם עם הענין ביותר, כידוע שסיכום ספר התניא הוא 'אל תהיה רמאי', 'אל תהיה שוטה'. אם כן, ארץ ישראל היא סגולה – מי שטפש כדאי שיעלה לארץ, אולי יזכה להיות חכם. מי שעלה לארץ ועדיין טפש – כנראה שלא הגיע לארץ עדיין, צריך לדאוג שיגיע לכאן, שינשום את האויר של הארץ.

מאיפה בא "אורא דארץ ישראל מחכים"? אויר הוא סוד מאד עמוק בקבלה – אוירא. בין הגלגלתא למוחא סתימאה, בין הגלגלת למח, יש אויר. בתוך האויר שם – כמו שנסביר – יש את דעת דרדל"א. מדברים על חכמה, אבל מאיפה היא באה? מהמקום הכי גבוה, מהדעת דרדל"א, הדעת של האמונה – גם באמונה יש את ה'בכח' להפוך לדעת (כמו על ידי נסיון, כנ"ל). הדעת שכלולה באמונה מופיעה ומאירה בתוך האויר שבין הגלגלת לחכמה סתימאה של הכתר, ושם היא כביכול 'לוחצת' מלמעלה על ה"קרומא דאוירא" – יש קרום בין האויר למח הסתום של הכתר – ובלחץ שלה על הקרום היא 'מכריחה' את המח הסתום, מוחא סתימאה, להבריק הברקות לתוך המח הגלוי, לתוך החכמה^{קא}.

היות שהזכרנו שהכל מתחיל מאמונה, נשיר ניגון שלנו שנקרא ניגון האמונה, ניגון דבקות. [אחרי הניגון:] הציעו שהיות ששרנו ניגון של אמונה, נשיר גם שיר של תענוג וגם ניגון של רחמים, של רצון. יש לנו שיר שנקרא רחמים רבים. תענוג היינו שבת, "מעין עולם הבא", נשיר כעת רצוף, "מעין עולם הבא", התענוג, "ארץ החיים", ואחר כך "רחמים רבים", "ארץ חפץ".

ה. חכמה: "אורא דארץ ישראל מחכים" – "כל רבי מארץ ישראל" "אורא דארץ ישראל מחכים"

עד כאן הסברנו מהי ארץ ישראל ב-ג הרישין שבכתר. ארץ ישראל נמצאת בכל הספירות – מהכתר עד למטה במלכות, "כתר עליון איהו כתר מלכות"^{קב}, התכלית היא להגיע למלכות. צריך לעבור את כל ה"עשר ספירות בלימה". אנחנו עוברים מספירת הכתר לספירת החכמה, אבא.

על חכמה כתוב בפירוש לגבי ארץ ישראל ש"אורא דארץ ישראל מחכים"^{קב}. מי שנמצא כאן בארץ אמור לנשום את אויר הארץ ולהחכים מעצם האויר. חכמים גזרו על אויר חו"ל שהוא טמא^{קט}, ואויר ארץ ישראל טהור – וכיון שהוא טהור הוא מחכים. מה הכוונה מחכים? עושה חכם – מאחד שלא כל כך

קי כתר שם טוב (הוצאת קה"ת, הוצאה שלישית) אות רה (מסה"ש קיץ ה"ש"ת עמ' 52).

קיא ראה המשך תערי"ב ח"א עמ' תנג ואילך; עמ' תשיט ועוד. ובאריכות בחסדי דוד הנאמנים ח"ה עמ' 184 ואילך; שיעורים

קז הקדמת תקוני זרז"א (פתח אליהו").

קח ב"ב קנח, ב.

קט נזיר נד, ב.

תורת ארץ ישראל – "כל רבי מארץ ישראל"

מה עוד יש כאן בארץ? אם אתה לומד תורה, זוכה בכתר תורה של ארץ ישראל, זהו לא אותו כתר תורה לו זוכים בחו"ל – יש משהו מיוחד בתורה שלומדים כאן. תורה בכלל היא חכמה, "אורייתא מחכמה נפקת"^{ק"ב}, אבל תורת ארץ ישראל קובעת ברכה לעצמה. מה המיוחד בתורה שלומדים כאן? היא מוחין דאבא. כל התורה שלומדים בחו"ל היא מוחין דאמא, בכללות היא בינה, אבל התורה שלומדים בארץ ישראל – קשור למה שאמרנו קודם, למה ש"אורייתא דארץ ישראל מחכים", קשור ל"תמיד עיני הוי' אלהיך בה" – היא תורה של מוחין דאבא.

מה תורת ארץ ישראל עושה ממך? יש משפט מפורסם בזהר הקדוש – "כל רב מבבל, כל רבי מארץ ישראל"^{ק"ב}. לכן רבי זירא, אחד החכמים הגדולים בבבל, צם ארבעים – או מאה, לפי גרסה אחרת – תעניות כדי לשכוח את תלמודה של בבבל^{ק"ג}, לזכות לעלות לארץ ישראל ותלמודה. אמנם אנחנו פוסקים הלכה כבבלי – בינתים, עד ביאת משיח – אבל יש

קיב זהר ח"ב קכא, א.

קיב תקוני זהר חדש צח, א; ראה שם הגדולים סדר תנאים ואמוראים; כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) אות קמ.
"כל רבי מארץ ישראל" = חשמל חשמל חשמל (מלה החוזרת ג"פ במרכבת יחזקאל) כנגד שלשת פירושי סוד החשמל: פירוש הארז"ל (חשמל = אור פניאל, גילוי שע נהורין [עם ח כוללים] = מיני צבעונים, כמבואר במאורי אור); פירוש א' של הבעש"ט (ש"חש" עד ש"מל", דומה למלאך-כאלם, ואז "מל", סוד חש-מל-מל, הכנעה-הבדלה-המתקה); פירוש ב' של הבעש"ט (ש"חש" לזה ו"מל" לזה בו זמנית, תכונה מובהקת של רבי אמיתי), וד"ל.

"כל רבי מארץ ישראל" ר"ת כרמי, סוד "כרמי שלי... נטרתי" (התקשרות לרבי אמיתי). סופי התיבות הם צירוף צליל (= צלם, הרבי שלם בצלם שלו), שומעים את הרבי" שבו בצליל קולו. רוס"ת = "צדיק יסוד עולם". אמ"ת = ב"פ "חלב ודבש", "ארך אפים", מדות ארץ ישראל.

קיד ב"מ פה, א (בענין גירסאות מספר התעניות ראה לקו"ש חל"ד עמ' 24 הערה 6).

כל התהליך הזה נקרא "מחכים". כלומר, "אורייתא דארץ ישראל מחכים" בעצם בא מהראש הכי גבוה בכתר, מדעת דרדל"א שמאירה באורא, באויר של ארץ ישראל, ומכריחה את המח הסתום לירות חצים של שכל, שכל של קדושה, למודע של הנפש, המח הגלוי. עד כאן הפירוש העמוק בקבלה ל"אורייתא דארץ ישראל מחכים".

אם כן, פה, ארץ ישראל, היא מקום של חכמה.

"עיני הוי' אלהיך בה"

מה עוד יש בארץ שקשור לחכמה? פסוק שהזכרנו קודם, אולי הפסוק הכי חשוב של ארץ ישראל בתורה – "ארץ אשר הוי' אלהיך דרש אתה תמיד עיני הוי' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה". מה הכוונה? שיש כאן גילוי של השגחה פרטית. כמו שמי שבא לארץ מקבל חכמה, הוא גם מקבל חוש לראות-לחיות את השגחת ה' – שלכל מה שקורה יש מכוון, הקב"ה. זו משמעות ה"תמיד עיני הוי' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית השנה". האור מתחיל מראש השנה וממזה-עובר את כל השנה – מגיע לסוף השנה, אור השנה החולפת מסתלק והאור החדש של השנה הבאה יורד. כל האור הזה – כל שנה יותר אור – הוא אור של גילוי עיני ה', גילוי השגחה פרטית, איך שה' מסתכל עלינו, על כל אחד ואחד מאתנו. גם להיטיב לנו, גם לנסות אותנו, לראות אם הלב שלנו שלם איתו.

אם כן, אמרנו שני דברים: דבר אחד, ש"אורייתא דארץ ישראל מחכים", ודבר שני, ש"תמיד עיני הוי' אלהיך בה". עינים הן חכמה. שתי בחינות של חכמה ששייכות באופן הכי מובהק לארץ ישראל.

ופרשיו, סוד המרכבה, כמו האבות).
 אם כן, כפי שנסביר עוד יותר, יש 'אבי', יש
 'רבי', ויש 'צבי' – בי-בי-בי. לא מספיק ביבי,
 צריך בי-בי-בי – א-בי, ר-בי, צ-בי. אז יש לי
 ארץ, ארץ ישראל.

שייכות מזרזת

מה פירוש "ושנתם לבניך"^{ק"ז}? כתוב
 "הבנים אלו התלמידים"^{ק"ח}. אם התלמידים
 הם הבנים הרבי הוא האבא, ולא סתם אבא,
 – מה ההבדל בין אב ל'אבי'? 'אב' הוא נחמד,
 אתה אב של מישהו, אבל צריך להיות 'אבי',
 אבא שלי. אותו דבר רבי – יש רב גדול, יש לי
 שאלה בהלכה אני הולך לשאול את הרב, אבל
 מהו 'רבי' בפשט? הרב שלי, כמו האב שלי. לפי
 זה מהו 'צבי'? הצב שלי... צב הוא הכי אטי,
 לא רץ מהר, אבל כשאזיה צב שומע שמישהו
 אומר שזהו צבי, הצב שלי – כשמשייכים אותו
 אלי אישית – הוא רץ. גם אבא, כשהוא שומע
 'אבי', שאני האבא שלו, זה נותן לו המון מרץ.
 אם המרגלים היו נאמנים למשה רבינו, שלא
 היה סתם רב שלהם אלא 'רבי' שלהם, 'אבי'
 שלהם, היו זוכים לעמוד בנסיון אף על פי שה'
 נותן להם מקום לטעות.

אם כן, מה ההבדל בין 'רב' ל'רבי'? בדיוק
 ההבדל בין 'צב' ל'צבי'. מה המשמעות לגבי
 הגאולה? איך הרב מצייר את הגאולה? כמו
 צב, "קמעא קמעא", לאט-לאט. אבל איך הרבי
 מצייר את הגאולה? "רץ כצבי", מהר-מהר.
 כאשר רצים מהר צריכים להזהר – הבעש"ט
 למד אותנו^{ק"ט} שצריך זריזות אבל במתינות,
 ישוב הדעת, כמו בפרשת שבוע, "וישב יעקב

הבדל מהותי בין התורה שלומדים בחו"ל
 לתורה שלומדים בארץ. כשאתה זוכה לכתר
 תורה בחו"ל אתה מוכתר כ"רב", אבל אם
 אתה זוכה לכתר תורה בארץ ישראל – שגם
 הולך עם סמיכה איש מפי איש עד משה רבינו
 – אתה מוכתר כ"רבי". כאן בארץ כל אחד
 צריך לשאוף להיות רבי, ללמוד תורה כאן עד
 שהוא זוכה לכתר תורה של ארץ ישראל.

אבי-רבי-צבי

מה ההבדל בין רבי לרב? זהו עיקר הווארט
 כאן להבין מהי ארץ ישראל במדרגת החכמה.
 קודם דברנו על צבי, "ארץ צבי" – 'צבי' קצת
 דומה ל'רבי'. שתי האותיות האחרונות זהות,
 'בי', וההבדל רק באות הראשונה. האות
 הראשונה אמנם הכי חשובה^{ק"ט}, אבל האותיות
 הראשונות גם קשורות – ב'רבי' יש ר-בי
 וב'צבי' צ-בי והאותיות ר-צ יחד הן בעצם
 פעולת הצבי עצמו. מה הוא עושה? "הוי רץ
 כצבי". למה ארץ נקראת ארץ? כי רוצה וגם
 רצה לעשות רצון קונה, כנ"ל.

נחזור להתבונן, או לעשות כעין חידה, מה
 אומרת כל המלה ארץ – א-ר-ץ – אם ה-צ
 היא ה'צבי' וה-ר היא ה'רבי', מה צריכה להיות
 ה-א? קודם, כשדברנו על נסיונות, אמרנו
 שעיקר הנסיון הוא נסיון שאבא מנסה את בנו,
 ועוד יותר שאמא מנסה את בנה או בתה, מתוך
 ההתקשרות העצמית של אבא ואמא לילד. מה
 הולך יחד עם רבי? איך אלישע קורא לרבי שלו,
 דווקא בזמן הכי נשגב, בזמן ההסתלקות?
 הרבי של אלישע הוא אליהו הנביא, שיבוא
 ויבשר לנו את הגאולה, ואלישע אומר לו "אבי
 אבי רכב ישראל ופרשיו"^{ק"ט} ("אבי אבי" כמו
 "רבי רבי" – הוא גם רומז ל-ר, "רכב ישראל

ק"ז דברים ו, ז.

ק"ח ע"פ סיפרי ואתחנן פיסקא ט.

ק"ט ק"ט ראה הוספות לכתר שם טוב (הוצאת קה"ת, הוצאה
 שלישית) אות קסט.

קטו תניא שער היחוד והאמונה פי"ב.

קטז מלכים ב, ב, יב.

דעת תורה של רבי

במקום אחד^{קכד} הבעש"ט מסביר ש-**רב** היינו "ראשית חכמה יראת הוי"^{קכה} ו"בינה" – לרב כבר יש חכמה ובינה, מה מוסיפה ה-י של רבי? עד כה דברנו על "נביעת האין סוף", אבל לפי תורה זו כבר יש חכמה ובינה ברב, אז מה מוסיפה ה-י? דעת. לא די בחכמה ובינה. רב הוא חכם ונבון, אבל צריך להיות מקושר לאמת כדי "לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא"^{קכו} – "והוי' עמו"^{קכז}, שהלכה כמותו"^{קכח}, כפי שנאמר על דוד המלך – צריך דעת תורה. בתורה זו הבעש"ט אומר שמה שיוחד בארץ, ה-י של הרבי, הוא שכאן זוכים לקבל את האמת לאמתה של התורה, הדעת-תורה האמתית, "לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא".

יש שנים שהיו קשורים בעצם לארץ ישראל, לא רצו אף פעם לצאת ממנה – יצחק אבינו^{קכט} ודוד המלך^{קל}, כי "בנין המלכות מן הגבורות"^{קלא}. קשר הדוק ועצמי לארץ ישראל. בזכות הקשר לארץ דוד המלך זכה ל"והוי' עמו", הלכה כמותו בכל מקום".

ישוב שתי השמועות – המשכת דעת דאבא

אם כן, פעם אחת כתוב שה-י היא נביעת האין סוף, מוחין דאבא, זרימה בלתי פוסקת, ופעם שניה כתוב שה-י היא דעת. איך נחבר את שתי השמועות יחד? צריך לחזור להתחלה:

קכד כתר שם טוב (הוצאת קה"ת, הוצאה שלישית) אות שכ (עמ' קצה).

קכה תהלים קיא, י.

קכו יומא כו, א.

קכז שמואל א יח, יד.

קכח סנהדרין צג, ב; במדבר רב יג, א.

קכט בראשית כו, ב.

קל שמואל א כו, יט.

קלא ע"ח שכ"ה דרוש ב; שער לד; טעמי המצות פרשת בהעלתך; סדור עם דא"ח ד"ה "ברוך מרחם על הארץ".

בארץ מגורי אביו בארץ כנען"^{קכ}, הוא התיישב בתוך הפחד של אביו^{קכא}.

בכל אופן, יש את "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו", יש את הרבי, הרבי שלנו, ויש את הצבי, "ארץ צבי". הכל הולך יחד. רק שהצבי הוא אמונה בכתר, ורבי הוא כבר מוחין דאבא. סימן מובהק של רבי שהכל אצלו הולך מאד מהר.

נביעת האין סוף

קודם כל, בתוך המח של רבי הכל עובד מאד מהר. יש על כך ביטוי של הבעל שם טוב, באותה תורה – מה ה-י עושה לרבי? נותנת לו "נביעת האין סוף", זהו הביטוי. נביעה מתמדת, בלתי פוסקת של חדושי אמת, תורת אמת. כל רגע, בלי הפסק, כל הרף עין, יש לו נביעת האין סוף. כל אחד צריך לשאוף להיות רבי.

הנביעה היא בכל רגע, כל כך מהר, עד כדי כך שהרביים אמרו לפני החסידות 'שא שא'^{קכב} – למי? לא לקהל, כולם היו בשקט מוחלט, אלא למח של עצמם. אמרו למח 'שא שא', כי רץ כל כך מהר, והרבי צריך לדבר – אי אפשר לומר הרבה דברים יחד. רק פעם אחת "זכור" ו'שמור' בדבור אחד נאמרו"^{קכג}, אבל בדרך כלל אני צריך להשתיק את השכל כדי שאוכל להתבטא, שמישהו אחר יוכל לשמוע, להבין אותי – להגיד למח 'שא שא', שתוק, שאוכל לדבר בישוב הדעת. זהו סימן של רבי, שהוא "רץ כצבי", קודם בתוך המח שלו – זו זכות, שהוא זוכה ל"נביעת האין סוף".

קכ בראשית לז, א.

קכא ראה פלח הרמון ד"ה "בראשית ברא" הגי' (הובא ונתבאר בשעשועים יום יום וישב).

קכב לגבי אדמו"ר האמצעי – ספר השיחות תרצ"ז עמ' 163 (נעתק בלוח "היום יום" ד' אדר-ב); וכך מסופר גם על הרב המגיד, ראה לקוטי דבורים ח"א (לשה"ק) עמ' 340; ראה גם בספר פנים אל פנים עמ' פה.

קכג ר"ה כז, א; שבועות כ, ב.

לעלמין"קלה. הם גופא עצם תופעת נביעת האין סוף. הקוץ הוא הנביעה, הגוף הוא יכולת התפיסה שלו, וההתקשרות מביאה אותו לרחם של אמא, להתבשל שם, ולהוליד משם את המדות – אהבת ה', יראת ה'. מתוך שתי השמועות בחסידות מהו הרבי – לכך אנחנו צריכים לשאוף כאן, להיות רבי – הכל נכלל ב-י, הכל מצד מוחין דאבא.

עד כאן עשינו דרוש קצת יותר מורכב מהו הסוד של רבי בארץ ישראל, שכל אחד צריך להיות רבי כאן.

שבת בזמן וארץ ישראל במקום

מה עוד שייך לחכמה וארץ ישראל? שבת. ה' ברא את העולם בעולם-שנה-נפש¹⁷¹. במקום ארץ ישראל היא המקום הנבחר, המקום לעם ישראל. בבינה נראה ש"עתידה ארץ ישראל להתפשט בכל הארצות"¹⁷², אבל במקום ארץ ישראל היא המקום הנבחר. גם בזמן, ה' ברא את כל הזמן, אבל יש יום אחד שהוא בחר להיות שלו, וגם שלנו, יום השבת קדש. כתוב ששבת בזמן היא ארץ ישראל במקום. מי שלומד קצת ליקוטי מוהר"ן – כל תורה שם מקשרת בין ארץ ישראל לסוד השבת וגם לראש השנה¹⁷³. שבת קדש בקבלה היא מוחין דאבא. קודם, כאשר שרנו, "מעין עולם הבא יום שבת מנוחה" – בכתר היינו רישא דאין, אבל במוחין שבת היא חכמה. יש משהו מיוחד מאד בשבת כאן בארץ – זו החכמה של ארץ ישראל.

"איש מפי איש עד משה רבינו"

מה עוד יש? משהו פשוט – על משה

בכתבי האריז"ל¹⁷⁴ מוסבר שגם הרב וגם הרבי הם ז"א, רק שכאשר הז"א מקבל מוחין דאמא הוא נקרא 'רבי' וכשהוא מקבל מוחין דאבא הוא נקרא 'רבי'. לכן, אפשר להסביר שכאשר הז"א מקבל חכמה ובינה מצד אמא – באמא יש חכמה ובינה, מוחין דאמא – הוא נקרא 'רבי', אך כאשר הוא מקבל חכמה ובינה וגם דעת מצד אבא הוא נקרא 'רבי'. אם כן, ה-י של 'רבי', שהיא הדעת, אינה סתם דעת, אלא דעת מצד מוחין דאבא. כך שתי השמועות מהבעל שם טוב מתחברות יחד.

מהי דעת של אבא? ראשית, יש בתוך ה-י של 'רבי' את הזרימה של המח – נביעת האין סוף", עליה דובר קודם, רצף תמידי של הברקות חכמה. כאשר מופיע "ברק המבריק על השכל"¹⁷⁵ הוא יכול מיד להתעלם, כמו ברק בשמים, שלא נשאר ברקיע, לא מחזיק מעמד. לכן צריך כח בתוך החכמה גופא – אמא עילאה הכלולה באבא עילאה – לתפוס את הברק. הכח לתפוס את הברק הוא הבינה שבתוך החכמה. אחר כך, גם התפיסה לא מספיקה, צריך להתקשר לענין – מהי דעת? כח ההתקשרות לאותו ברק שהבריק, לאותו חץ שנורה ותפסתי באמצע האויר. אחרי שהוא נתפס אני צריך להתקשר אליו, להתקשר לפנימיות שלו, כמו שאמרנו קודם, שאדמו"ר הזקן הוא הרצון – לדעת מה הוא רוצה באמת. בעצם, בתוך האות י גופא, יש סוד בקבלה שנקרא קוצא-גזעא-שבילא¹⁷⁶. כאשר כותבים י לפי סת"ם יש את גוף ה-י, הקוץ שלמעלה, וקוץ תחתון שנקרא "שביל", ובעצם מתייחד עם אמא להיות "תרין ריעין דלא מתפרשין

קלה ראה זהר ח"ג רצ, ב; זהר ח"א קכג, א.

קלו ספר יצירה בכ"מ.

קלז ראה פסיקתא רבתי פ' שבת ור"ח ב וויק"ר לו, ב.

קלח על יסוד זה מבוססים הספרים "זמרת הארץ", "יקרא דשבתא" ו"ירח האיתנים" לר"נ מטשעהרין.

קלב ראה מאורי אור (ויאיר נתיב) ר, ז.

קלג תניא, אגרת הקדש טו.

קלד זהר ח"ג רג, ב (וראה לקוטי הש"ס לאריז"ל למסכת עוקצין).

לוי יצחק מברדיטשוב אמר שאני מקבל ישיר ממשה רבינו - איך? הבעל שם טוב קבל מאחיה השילוני, שנסמך על ידי משה רבינו, והוא סמך את המגיד שסמך אותי. מי שקשור לחכמה פנימית של החסידות בהחלט יכול להיות רבי אמתי, שנסמך איש מפי איש עד משה רבינו, ובעצם מקבל ישיר ממשה רבינו, הוא חי יחד עם משה רבינו, למעלה מהזמן.

אז כאן עשינו בקיצור - גם הזמן קצר, ככה אומרים לי... - את החכמה של ארץ ישראל, מהי ארץ ישראל בספירת החכמה. מה נשאר לנו? בינה ודעת וחסד וגבורה ותפארת ונצח והוד ויסוד ומלכות - בעזרת ה' בהמשך, בשיעורים והתוועדויות הבעל"ט. לפני ארבע בבות, שיא ההתוועדות, נשיר את ניגון ההכנה של הרבי הרש"ב, מיד אחריו ארבע בבות, ואז כנהוג - ניע זשורצי כלאפצי.

רבינו כתוב "מן המים משיתהו"^{קלט}, שרשו בחכמה. בארץ יש את התורה המיוחדת, וגם את הנשמה המיוחדת שהולכת איתה - משה רבינו. הזכרנו קודם שבשביל להקרא 'רבי' צריך לקבל תורה איש מפי איש עד משה רבינו - זו סמיכה. צריך שמשה רבינו, דרך כל השלוחים שלו - אלה שהוא נסה ועמדו בנסיון - יסמוך אותי, שהם יסמכו אותי כמו שמשה סמך את יהושע בן נון. איך זה יכול להיות? מיהו היום משה רבינו? יש סיכוי להיות היום רבי? להיות סמוך איש מפי איש? גם הסמיכה מפי משה שייכת למוחין דאבא. מי שיש לו מוחין דאבא הוא למעלה מהזמן. ההשתלשלות שייכת לממד הזמן, שמתחיל במוחין דאמא. יחד עם "נביעת האין סוף" יש תחושה של למעלה מהזמן, כך שגם עכשיו הוא קשור למשה רבינו, קשור לרבי שלו. אם הוא זוכה שיש לו רבי אמתי - הרבי שלו מקבל ממשה רבינו. רבי

מבריאה לגאולה

קיצור מהלך השיעור

בשיעור הראשון (מתוך שלשה) שנמסר בברצלונה, מול קהל של יהודים ובני-נה, עסק הרב בתכלית בריאת העולם ויעודה – הגאולה האמתית והשלמה – מתוך דגש על מושג התכלית בתורה והבירור שלו בפילוסופיה ובמדע.

פרק א עוסק בארבעת טעמי הבריאה שהוזכרו בקבלה ובסדרם הפנימי. **פרק ב** מרחיב את היריעה לגבי 'ארבע הסבות' שהוכרו בפילוסופיה של אריסטו, התקבלו בתיקונים מסוימים על ידי הרמב"ם ו'אומצו' למושגי הקבלה על ידי הגר"א. תכלית הפרק היא הגילוי שאף שהמדע המודרני 'כפר' בשתיים מארבע הסבות, בדור האחרון הן חוזרות ומוכרות גם על ידי המדע – כשהעולם כולו מתקדם להכרה שיש תכלית לבריאה.

הממד הפנימי של התורה לכל האנושות. כעת נשמע ניגון שמייחסים לבעל שם טוב עצמו.

חיפוש טעם הבריאה

הנושא הראשון שנדבר עליו הערב הוא טעם הבריאה – למה ה' ברא את העולם? ה' הוא אין סוף, איננו יכולים לתפוס אותו בשכל המוגבל שלנו, ולכן איננו יכולים לתפוס את הסבה האמתית לשמה ברא ה' את עולמו ולאופן בו ברא אותו. אנחנו רק יכולים להאמין שכל מה שה' ברא הוא ליעוד טוב וכל מה שקורה בו טוב – הכל בדרך לגאולה, בה נראה שכל מה שה' עשה ועושה הוא לטובה. עם זאת, הפילוסופים שואלים תמיד מהי הסבה – אם יש סבה – בשלה ברא ה' את העולם. יתכן, לדעתם, שאין סבה, שאין יעוד. האם יש יעוד לבריאה? האם יש יעוד לכך שאנחנו יושבים כאן כרגע? אנחנו בהחלט מאמינים שיש סבה ומנסים להתבונן ולתפוס במוחנו המוגבל מה יכול להיות היעוד. בקבלה יש ארבע דרכים להבין את

א. ארבעת טעמי הבריאה קירוב כל האנושות מתוך לימוד עומק התורה

תודה רבה לכולם, זהו התענוג שלי להיות כאן. נקוה שיהיה לנו שיעור מאד מועיל היום – שנלמד את עומק התורה לכל האנושות, והוא יחזיר את כולם להאמין בא-ל אמת אחד מתוך אהבה אחד לשני. זו הדרך להביא גאולה לכל העולם.

נתחיל עם נגינה חסידית. הניגון הראשון שנשמע הוא ניגון שמח שנקרא 'ניגון ההמראה'. כאשר המראנו במטוס, הבקר בדרך מישראל לברצלונה, זהו הניגון המסורתי ששרנו.

מחולל תנועת החסידות – מורנו הבעל שם טוב, שחי לפני 250 שנה – היה הראשון שלימד את הדרך לקרב את כל האנשים בעולם לאמונת אמת בא-ל אחד על ידי גילוי הממד הפנימי של התורה. אנחנו כעת הרבה דורות אחרי זמנו של הבעל שם טוב, ולכל דור יש מנהיג אחד – רבי אחד – שממשיך את דרך הבעל שם טוב, להביא את האור ואת

את האחדות שלו באופן בו מתברר ששום דבר לא סותר אותה, אפילו מה שנראה מנוגד אליה, וגם המציאות המנוגדת מקבלת, מכילה ומגלה את אור האמת של האחדות הזו. זהו הפרדוקס, שה' - האחד האין סופי - רוצה להתגלות בתוך מציאות סופית ומוגבלת של העולם שלנו, שהוא גם תערובת של טוב ורע.

ה' מרגיש בבית' בעולם העשיה

בתורת החסידות של הבעל שם טוב מוסבר שדירה היא מקום בו אתה מרגיש בבית. ה' ברא גם עולמות עליונים - העולם שלנו הוא העולם הנמוך בארבעת העולמות שה' ברא:

העולם העליון הוא עולם האצילות, בו יש רק מודעות אלקית - אין בו מודעות אחרת מלבד המודעות לכך שה' הוא המאציל את כל המציאות, ללא שום אגו, ללא מודעות נפרדת מה'. זהו העולם הגבוה ביותר.

העולם השני הוא עולם הבריאה, בו מתחילה המודעות העצמית - יש נברא שחוה את היותו נברא. המודעות של העולם השני היא שהכל נברא יש מאין, והאין עדיין מורגש - מרגישים שאני כרגע נברא מתוך העדר מציאות, יש מאין.

העולם הבא אחריו הוא עולם היצירה - עולם של יש מיש, עולם של שינוי צורה מצורה אחרת.

העולם הכי נמוך הוא העולם בו אנחנו חיים, עולם העשיה. אנחנו לא חווים את השינוי או את המשכיות הבריאה - אנחנו מרגישים בעיקר את המציאות שלנו. אנחנו מנסים לתקן את עצמנו כמדת יכולתנו, ותמצית העולם הזה היא לעשות טוב ולא להמשך אחרי הרע. היינו חושבים שה' מרגיש הכי טוב בעולם

העליון, עולם האצילות, שמודע רק אליו ולא לאף אחד אחר. באה החסידות ומסבירה שלא - בעולם העליון ה' לא מרגיש בבית' (זהו

התכלית לשמה ה' ברא את העולם". ארבעת הטעמים מוצגים בדימויים שמוכנים לנו, ואנחנו צריכים להיות מסוגלים להפשיט את ארבעת הדימויים כדי להפנים את משמעותם:

טעם ראשון: "דירה בתחתונים"

הדימוי הראשון הוא שה' ברא את העולם כי "נתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים" - כך כתוב במדרש¹, והודגש על ידי הבעל שם טוב וממשיכי דרכו. גם סבה זו לא מובנת - למה ה' צריך מקום לדור בו? למה ה' בכלל רוצה משהו? ה' הוא מושלם, למה שירצה משהו?! רצון מעיד על חוסר מסוים, ואם אתה מושלם - לא חסר לך כלום - אינך צריך להצות שום דבר. אם כן, האמירה שה' - שאנו מאמינים שהוא מושלם - רוצה משהו היא עצמה פרדוקס.

הפרדוקס ממשיך באמירה שה' רוצה - התאוה שלו היא - "דירה בתחתונים". מה פירוש דירה בתחתונים? שה' יופיע במציאות שה' עצמו ברא. המציאות היא ניגוד גמור לה' כפי שהוא בפני עצמו. אנחנו חיים במציאות מוגבלת, לא הכל במציאות שלנו טוב, ואפילו בתוך הלב שלנו אנחנו לא רק נמשכים לעשות טוב - יש לנו גם משיכה לעשות רע, ועלינו להגביר את הטוב ולהתגבר על הרצונות הרעים. מדוע ה' רצה עולם עם מלחמה בין הטוב והרע? זוהי המציאות הכי מנוגדת לאיך שה' בינו לבין עצמו - ה' הוא מושלם, הוא טוב מושלם. למה הוא רצה עולם מפוצל כאשר הוא אחדות מושלמת? כי הוא רצה לגלות

נרשם (מאנגלית) על ידי איתאיל גלעד. לא מוגה. ג' כסלו ע"ט - בית חב"ד, ברצלונה.

א ראה סוד ה' ליראיו שער "טעם הבריאה", וביאורו בחסדי דוד הנאמנים ח"א.

ב תנחומא נשא טז.

ג ראה תניא פרק לו.

השפל הזה, בו אנו כל הזמן נלחמים בתוך עצמנו ועם סביבתנו, כדי לבטא את הטוב שלו. בכל רגע בחיים שלנו ה' משפיע לנו טוב. כל נשימה שאנחנו נושמים מבטאת את הטוב של ה', כל נשימה היא מתנה מהבורא, ועל כל נשימה עלינו להלל את ה' על טובו. זו הסבה השלישית למה אנחנו כאן – ה' רצה מישהו להעניק לו טובה. הוא נותן-משפיע בעצם, והוא ברא מישהו כדי לתת לו ולהיטיב לו.

טעם רביעי: "אין מלך בלא עם"

הטעם הרביעי לבריאה הוא פוטנציאל עמוק שרוצה להתבטא מעצמות ה' – המלכות. יש בה' את היכולת להנהיג, למלוך, אבל "אין מלך בלא עם". כשם שצריך מקבל של הטוב כדי לבטא אותו, כך כדי שה' יהיה מלך צריך עם. מה המשמעות שה' יהיה מלך? כשם שה' רוצה להיטיב לנבראים הוא רוצה לעשות צדק. מלך טוב, שופט טוב, הוא מי שמנהיג את המדינה בצדק. באנגלית אומרים שהמנהיג צריך להעניק למדינה, לעם, חק וסדר (law and order). "אין מלך בלא עם" – ה' ברא עולם של עם, של סובייקטים, כדי להיות מנהיג טוב, ולא רק מנהיג טוב אלא מנהיג בצדק.

ארבעת הטעמים בסוד הוי'

ארבעת הטעמים הללו מכוונים כנגד המודל הכי בסיסי של הקבלה, של התורה – השם המיוחד של הקב"ה בן ארבע האותיות, שם הוי' ב"ה. כל אות מבטאת מדרגה של בריאה, מדרגה של הויה, והיא מכוונת כנגד טעם אחד מארבעת הטעמים שעומדים מאחורי הבריאה:

1 | בראשית רבה יז, ט.

2 | רבינו בחיי לבראשית לח, ל; כד הקמח ערך ר"ה; ספר החיים פ' הגאולה פ"ב; עמק המלך שער שעשועי המלך פ"א; תניא, שער היחוד והאמונה פ"ז.

גם בעולם הבריאה, בו מורגש האין האלקי מאחורי הכל, ה' לא מרגיש בבית'. גם בעולם היצירה לא. רק בעולם העשיה, העולם הכי נמוך, אם אנחנו נעבוד קשה לעשות את חלקנו – כפי שהוא מוסבר בתורה – ה' יאיר בתוך העולם שלנו, ורק אז ה' ירגיש בבית'. כאן, ממש כעת, בברצלונה, ה' מרגיש בבית. אין עולם אחר בו ה' מרגיש בבית, רק כאן, בעולם הזה התחתון, כאשר אנחנו מכוונים לעשות לו יתברך דירה בתחתונים. זו הכוונה שלשמה ה' ברא את העולם משום ש"נתאוה להיות לו יתברך דירה בתחתונים", במציאות הזו – כאן ועכשיו.

טעם שני: הכרת הברואים בבורא

ההסבר השני לטעם הבריאה הוא שה' רצה שיכירו אותו ואת שלמותו. הוא רצה להוות מודעות שתכיר בו – מודעות נבראת, המודעות שלנו, שתכיר אותו. אפשר לומר שה' רצה פידבק מהבריאה שהוא ברא – הוא ברא אותנו עם תודעה (לא כל הנבראים הם בעלי תודעה), ורצה שהתודעה שלנו תפנה אליו ותתמקד בו. הוא מאיר לנו והוא רוצה שאנחנו נפנה אליו. אפשר לומר שהוא רצה מערכת יחסים – יחסי ידידות – בין הבורא והנברא. זהו הטעם-ההסבר השני לבריאה.

טעם שלישי: "טבע הטוב להטיב"

הטעם השלישי שכתוב בקבלה³ הוא שה', הבורא, הוא עצם הטוב, אבל אי אפשר להיות טוב אם אין ביטוי לטוב כלפי אחרים – אדם אינו יכול להיות טוב כלפי עצמו. להיות טוב מחייב קיום של זולת ואפשרות להשפיע-להעניק לו את הטוב. ה' ברא אותנו בעולם

3 | ד זהר ח"ב מב, ב: "בגין דישתמדועון ליה".

ה ע"ח שער הכללים רפ"א; עמק המלך שער שעשועי המלך רפ"א.

הטעם הרביעי – שה' רוצה להיות מלך, מנהיג צדק של העם – הוא הכלי שמאפשר את השפעת ה' אלינו, ההוצאה מהכח אל הפועל של טוב ה'. ה' רוצה לעשות לכולם טוב, אבל בלי שיהיה חוק וסדר במדינה בלתי אפשרי להיטיב. אם יש לנו מדינה, המטרה היא לעשות הכי טוב לכל אחד בפרט, אבל אי אפשר לעשות זאת בלי שיהיה במדינה חוק וסדר. החוק והסדר אינם מטרה בפני עצמה, אלא אמצעי שמאפשר לעשות טוב לכל נברא פרטי בעולם. נחזור ונסכם: המודעות לה' מאפשרת לו לגור בתוכנו, והמלכות של ה' היא המאפשרת לו להשפיע לנו את טובו המוחלט. עד כאן התובנה הראשונה להיום – ארבעת הטעמים למה ה' ברא את העולם, המקבילים למבנה היסודי של שם הוי' בקבלה.

ב. ארבע הסבות: חומר-צורה-פועל-תכלית בירור חכמת יין

נעמיק יותר ביחס לתכלית: בהחלט יתכן שהרבה מהנוכחים כאן למדו שיש ארבעה גורמים לכל דבר שקורה במציאות. מאיפה באה תפיסת ארבעת הגורמים לכל דבר? רבים יודעים שהמקור בפילוסופיה האריסטוטלית. בסוף החדש הזה, חדש כסלו, חוגגים את חנוכה – חג המאבק בהלניזם. המאבק וההתגברות על ההלניזם לא היו רק פיזיים, אלא במסגרת מאבק עקרוני בין אמונת ישראל לפילוסופיה היוונית. בסופו של דבר, התורה אומרת שיש לגאול מתרבות יון את כל החן והיופי שלה, שיחזרו ויפיעו בהקשר של קדושה, ואפילו במקדש, כמו שכתוב בברכת נח לבניו – "יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם".

מן הסתם כולנו זוכרים את הסיפור: לנח

י "נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים"
ה "בגין דישתמודעון ליה"
(הכרת הברואים בבורא)
ו "טבע הטוב להטיב"
ה "אין מלך בלא עם"
בארבע אותיות שם הוי' יש יחס פנימי – שתי האותיות הראשונות הולכות יחד, והיחס ביניהן נקרא "יחודא עילאה", ושתי האותיות האחרונות הולכות יחד, והיחס ביניהן נקרא "יחודא תתאה". נאמר בצורה פשוטה – הטעם השני הוא אמצעי למימוש הטעם הראשון, והטעם הרביעי הוא אמצעי למימוש הטעם השלישי:

בריאת עולם שמסוגל לדעת את ה', להבין שיש בורא, היא האמצעי-הכלי לכך שה' יוכל להתאחד עמנו במציאות התחתונה שלנו. כמו שנסביר בהמשך, החיבור בין בלי-גבול לגבול הוא פרדוקס (מלה שחזרנו עליה כמה פעמים), אבל אנחנו מאמינים שהפרדוקס מתקיים – שני הפכים יכולים להתחבר ולהתקיים יחד. אנחנו מאמינים במשהו שמעל להגיון, מטא-הגיון, פרדוקס. גילוי האחדות והטוב של ה' כאן, במציאות התחתונה שלנו – שה' מרגיש דווקא כאן בבית – הוא פרדוקס מוחלט. אם כן, הטעם השני – ההכרה והמודעות שלנו – היא כלי המאפשר את גילוי הטעם הראשון, "דירה בתחתונים". אנחנו יודעים שאחת המצוות החשובות בתורה מופיעה בפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"¹. אין הכוונה שה' רוצה רק לשכון במקדש הגשמי – הוא רוצה לשכון בלב של כל אחד מאתנו². זו פנימיות ההסבר הראשון – ה' רוצה לשכון בתוכנו, לשכון עמנו, ולשם כך בונים מקדש עבורו (כפי שנסביר יותר בשיעור השני היום).

ח שמות כה, ח.

ט אלשיך עה"ת שמות לא, יג; ראשית חכמה שער האהבה פ"א אות יט.

¹ בראשית ט, כז.

מהדברים היסודיים בתפיסה האריסטוטלית, אותה קבלו כל הפילוסופים של ימי הביניים, יהודים ולא-יהודים. בחרנו לעסוק בנושא כי נכנסנו לחדש של חג החנוכה – חג הנצחון על ההלניזם הפגאני, והחזרת נקודות היפי והאמת מהפילוסופיה שלו להקשר הנכון שלהן בתורה. מן הסתם שמעו את שמו של אחד מגדולי חכמי ישראל בתקופה האחרונה – בשלש מאות השנים האחרונות – הגר"א, הגאון רבי אליהו מוילנה. הוא לקח את מבנה ארבע הסבות מהפילוסופיה של אריסטו והקביל אותן לסוד אותיות שם הוי' ב"ה³:

י	חומר
ה	צורה
ו	פועל
ה	תכלית

ארבע הסבות

לכל דבר שקורה יש ארבע סבות (four causes) – ארבעה מניעים – ארבע תשובות לשאלה 'למה [הוא קרה]?:' המניע הראשון הוא החומר (matter) – יש חומר מאחורי השינוי או התנועה שקורים. לכל דבר יש חומר. אנחנו יודעים מאיינשטיין, מזה מאה שנה, שחומר ואנרגיה הם שתי צורות של אותה מהות. צריכה להיות אנרגיה טהורה או חומר מאחורי כל דבר. אנחנו יכולים לדמות חומר רק עם צורה – חומר עם תכונות – אבל תיאורטית אפשר לתאר חומר ללא צורה, חומר קדום, מהות קדומה שמכונה "חומר היולי". החומר הקדום מאחורי כל דבר הוא הסבה הראשונה. אחריו, לכל דבר במציאות יש צורה – עיצוב (design). לכל דבר יש את ההגדרות שלו (פורמולה, שבאה מהמלה פורם-צורה)

היו שלשה בנים – שם, חם ויפת. ההלניזם – מקור כל תרבות המערב, מתרבות רומי עד היום – בא מיפת בן נח. אנחנו, היהודים, באים משם בן נח. בשל סיפור מסוים – שכנראה כולנו זוכרים – נח אמר שה' יתן יפי ליפת, אבל תכלית היפי שניתן ליפת היא לשכון באהלי שם. הכוונה שיש ניצוץ של אמת ויפי בתרבות יון – שאחד הדברים החשובים בה הוא חוש אסתטי – ואותו צריך לחלץ מתרבות יון ולהחזיר לעם ישראל. משמעות חנוכה היא לא רק נצחון על יון והפילוסופיה שלה, אלא גאולת ניצוץ היפי מהם והחזרתו להופיע בהקשר הנכון של האמונה בה' אחד. ההלניסטים לא האמינו בא-ל אחד, כידוע.

היו מחכמי ישראל, ובראשם הרמב"ם, שלקחו הרבה נקודות מאריסטו. אבל הרמב"ם לא לקח מאריסטו בצורה עוררת – כל מחשבה או תפיסה שלקח הוא 'צחצח', כמו שמלטשים ומנקים אבן טובה, עד שתאיר. הרמב"ם לא הסכים עם אריסטו בכל נקודה, בעינים עוורות – כאשר הרמב"ם הסכים עם אריסטו הוא הסביר טוב למה עשה זאת. בספר הפילוסופיה שלו – אולי הספר הכי חשוב במחשבת היהדות – "מורה נבוכים", הוא לפעמים מסכים עם אריסטו ולפעמים חולק עליו. תפיסת העולם שלנו – אמונה מוחלטת בא-ל אחד, הטוב והמטיב לכל והשומע תפלת כל פה – מנוגדת לחלוטין לתפיסת העולם של אריסטו. אחרי המחלוקת היסודית, במה שהוא הסכים – הוא הסכים.

ארבע הסבות – מאריסטו עד הגר"א

תפיסה אחת שהרמב"ם מסכים עמה באופן כללי⁴ – אף שיש נקודות שהוא חולק בהן או מתקן אותן – היא תפיסת ארבע הסבות,

יב לקוטי הגר"א בסוף ביאורו לספרא דצניעותא עמ' לח (וילנא, תרע"ג).

יא מורה נבוכים ח"א פס"ט.

ארבעה יסודות בטבע: אש-רוח-מים-עפר. ארבעת היסודות יכולים להיות ארבעה מצבי צבירה – מוצק, נוזל, גז, בעירה (combustion). אור הוא גז, מים הם נוזל, עפר הוא מוצק ואש היא בעירה. יש עוד דרכים להסביר, לפי המדע היום, מה הכוונה בארבעת היסודות. בכל אופן, ארבעת היסודות מופיעים גם בפילוסופיה העתיקה וגם בתורה. האם יש יחס בין ארבעת היסודות לארבע הסבות? לפי קבלה חייב להיות יחס וקשר, כי בין כל שתי מערכות שבנויות באופן מקביל – מבוססות על אותו מספר – יש קשר והקבלה פנימית. נאמר בלי להאריך: החומר מכון כנגד יסוד המים – מים הכי דומים לחומר האידיאלי, נטול הצורה, או לאנרגיה הטהורה. אש נותנת צורה. רוח – או אור – הוא הפועל שמחולל דברים או תנועות. התכלית הסופית היא העפר, היסוד הנמוך במציאות, שהרי "הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר"¹. אדם הראשון נברא מעפר, ואחרי החטא ה' אמר לו שהוא עתיד למות, "כי עפר אתה ואל עפר תשוב"². יש משהו בעפר הארץ שהוא התכלית הסופית, היעוד הסופי, של הכל. ולסיכום:

י	חומר	מים
ה	צורה	אש
ו	פועל	רוח
ה	תכלית	עפר

כפירת בייקון בתכנון הבריאה ותכלית

לפני כמה מאות שנים, בזמן הרנסנס – זמן האינקוויזיציה כאן בספרד – היה פילוסוף אנגלי, פרנסיס בייקון, שנחשב אבי הפילוסופיה המודרנית, אבי הספקנות המדעית (empirical skepticism). הוא

– הצורה המוגדרת של החומר. הדבר השלישי הוא הפועל (agent). מישהו או משהו הגורם לתנועה או לפעולה. הסבה הרביעית לכל דבר היא הסבה הסופית – התכלית (purpose). למה הוא נעשה? לשם מה הדבר הזה קרה? אם יש סבה למה הוא נעשה – זו התכלית. כשלומדים בבית ספר נותנים לארבע הסבות את דוגמת השלחן – מונח לפני שלחן, ויש ארבעה גורמים לקיומו, ארבע סבות שגורמות לי לחוות את השלחן שלפני: אם השלחן מעץ – כפי שהיו פעם רוב השלחנות – העץ הוא החומר שמאחורי השלחן. שירטוט התכנית לפיה צריך השלחן להראות – העיצוב התיאורטי – הוא ההגדרה-הצורה של השלחן. הנגר שעשה את השלחן הוא הפועל של השלחן. למה צריך שלחן? אם אתה צריך שלחן כדי לאכול, או כדי להזמין אורח ולשבת סביב השלחן, זו הסבה האחרונה – התכלית של השלחן. כך מסבירים את ארבע הסבות בבית ספר.

הסבה הרביעית – התכלית – הכי חשובה, גם בעיני הפילוסופיה האריסטוטלית. כאן הרמב"ם מתקן תפיסה זו. אריסטו תופס רק תכלית מידית, אבל לא תכלית מוחלטת – סבה מוחלטת לקיום של משהו, או לתנועה ושינוי במציאות. הרמב"ם חולק – אם אתה מאמין בה' שבורא את העולם תתכן תכלית רחוקה, תכלית מוחלטת, לקיום חפץ, שינוי או תנועה במציאות. יש תכלית מידית וגם תכלית מוחלטת-סופית, ממנה כלל לא ידע אריסטו.

ארבע הסבות וארבעת היסודות

היום בבית ספר לומדים על הטבלה המחזורית. עד לתקופה האחרונה דברו על 92 יסודות בטבע, וכעת מדענים מדברים על יסודות נוספים. אבל לכולנו מוכרת הגישה העתיקה – שגם היום יש לה מקום – של

יג קהלתג, כ.
יד בראשיתג, יט.

אבא-אמא-בן-בת. בייקון הוציא החוצה את האמא והבת – השאיר רק את האבא והבן. הוא היה מדען, נוצרי אדוק, שהוציא את שתי הנקבות החוצה. ה'טרנד' כעת הוא להחזיר את הדמויות הנשיות לתמונה ולהעלות אותן במודעות, וכך צודק בהחלט לפי הקבלה.

אחת התיאוריות במדע המודרני – תיאוריה לא חדשה, הנמצאת יותר ממאה שנה – היא האבולוציה, שהחזירה, במדה מסוימת, את התכלית המידית. הטענה שמינים משתנים כדי להתאים את עצמם למערכת האקולוגית שסביבם, אומרת שהתכלית מניעה שינוי. אם כן, האבולוציה החזירה, במובן מסוים, את הסבה הסופית של אריסטו – התכלית – להקשר המדעי המודרני ולחשיבה הפילוסופית.

מה בנוגע לצורה? מדענים לא אוהבים להאמין ביוצר שמתכנן את המציאות, אבל – בגלל הרבה-הרבה עובדות ותופעות בעולם הטבע – יותר ויותר מדענים מתחילים להודות שיש יוצר למציאות, שיש צורה-תכנית מאחורי שינוי. בהגדרתם, יש אינטליגנציה (בינה) שיוצרת את המציאות (intelligent design). זו החזרת דמות האם, ה' עילאה, הבינה, וההתייחסות לתכלית היא החזרת דמות הבת, ה' תתאה, המלכות.

אם כן, נקודת השיעור הראשון שלנו היום היא שיש תכלית, שהיא הגורם הסופי של כל מה שקורה. אריסטו דבר על תכלית מעשית-מידית, אבל את התכלית האמתית לכך שה' ברא דברים – ושנחנו יושבים כרגע כאן – הוא לא היה מסוגל לתפוס. אחד מיסודות האמונה שלנו – שדורש התבוננות (נושא השיעור השני היום) – הוא שיש להכל תכלית, תכלית מוחלטת, תכלית של גאולה – לא רק לעם ישראל, אלא לעולם כולו – שתבוא כאשר כולם יאמינו וכירו בה' אחד.

הראשון שלא הסכים עם ארבע הסיבות של אריסטו – הוא אמר שיש רק שתי סבות. זהו בסיס המדע המודרני, עד לזמן האחרון ממש. הוא אמר שיש רק חומר – היום יודעים שחומר ואנרגיה שוים, כנ"ל – ופועל (סוכן שגורם לחומר לנוע), אבל אין צורה (design) ואין תכלית (purpose).

זו תכלית השיעור שלנו – האם יש תכלית או אין תכלית? בתפיסת העולם של המזרח אין תכלית לעולם. בא המדע המודרני – החל מבייקון, בזמן האינקוויזיציה כאן, בתחלת הרנסנס – וגם אמר שאין תכלית וגם אין צורה-תוכנית לכל דבר. בהקבלת ארבע הסבות לאותיות שם הוי', הוא כפר ב-ה' עילאה ו-ה' תתאה, הצורה והתכלית (שמקבילות גם לטעם הבריאה השני ולטעם הרביעי). צורה אומרת שלכל דבר שקורה יש תכנית, תכנון מקדים, ותכלית אומרת שיש לו מטרה ויעוד.

עלית מעמד האשה:

חזרת התכלית והצורה להקשר המדעי

האות ה' היא אות נקבית. בשם הוי', האות הראשונה והשלישית הן זכריות והאות השניה והרביעית הן נקביות. אם כן, בתחלת המהפכה המדעית בייקון הוציא את שתי הסבות הנקביות – הצורה והתכלית – והשאיר את שתי הסבות הזכריות, החומר (matter) והפועל (agent). בדור האחרון ישנה תנועה (שינוי הוא תנועה) של עלית הצד הנשי, הפמיניזם. זו תנועה משיחית, שמדובר עליה בקבלה. בהקשר שלנו, זו תנועה להחזרת שתי הסבות שהושמטו – הצורה והתכלית. מי נותן את הצורה-התכנית? בקבלה זו תכונה של האמא. החומר בא מהאבא, האות הראשונה בשם הוי', והצורה באה מהאמא, ה' עילאה שבשם. הפועל נקרא הבן של ההורים והסוף, התכלית, היא הבת. ארבע אותיות שם הוי' נקראות בקבלה

מלחמת עורף

מעין גנים - 'נקודה חסידית' בפרשת ויחי

"בחרבי ובקשתי"

בפרשתנו מביטיח יעקב ליוסף: "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך, אשר לקחתי מיד האמרי בחרבי ובקשתי".^א ציון החרב והקשת על ידי יעקב תמוה - וכי יעקב נלחם על כיבוש שכם?! רש"י אכן מסביר שאחר מעשה שמעון ולוי בשכם באו הגוים להלחם ביעקב והוא חגר כנגדם את קשתו וחרבו. אמנם, בשל הבעיה בפירוש מלחמת יעקב כפשוטה, מתרגם אונקלוס חרבי וקשתי כ"תפלתי ובקשתי" - "בצלותי ובבעותי".

בחסידות^ב האריכו לבאר שחרב וקשת הם שני סוגי תפלה, מתוך הנחת יסוד ש"שעת צלותא שעת קרבא"^ג - שעת התפלה היא זמן מלחמה בין יצרי האדם, ושל בירור בין הטוב והרע במציאות. ההבדל הגשמי בין קשת לחרב מגלה על ההבדל בין סוגי התפלה השונים, וכן להיפך - הבנת תפקידי הקשת והחרב במלחמה הפנימית כנגד הרע תורמת גם להבנת השימוש בהם במלחמת ישראל כנגד הרע בפועל, במציאות הממשית של ימינו.

ההבדל בין החרב לקשת הוא בטווח הלחימה: באויב סמוך ונראה נאבקים באמצעות חרב, ואילו קשת מופעלת נגד אויב רחוק, ופעמים רבות אף נסתר מן העין. כך מוסבר בחסידות שחרב היא סמל מאבק האדם ברע הגלוי וקשת מבטאת מאבק ברע

הנעלם. בתפלה נעשה המאבק ברע הגלוי בקריאת שמע (בה **רמח** תבות, בסוד **ה'רמח'**, סוג של חרב), בהצהרת האמונה הברורה המבטלת כל מתנגד - הרהורי כפירה גלויים הבאים לאדם ודעות אחרות הנאבקות באמונה זו. לעומת זאת, מאבק ברע הנסתר שייך לתפילת העמידה, בה מרוכזות ה**בקשות** המכירות שמשוה במציאות - הכללית והאישית - פגום. ריבוי הבקשות מעיד שהרע נסתר, לא ברור מה בדיוק הבעיה, והאדם יורה 'חצי בקשה' רבים בתקוה לפגוע במקום בו מסתתר הרע המעכב את תיקון המציאות.

מלחמת דורנו – מלחמת קשת

בדורנו המלחמה העיקרית היא ברע הנעלם. סמוך לימות המשיח בירור הרע נעשה פנימי יותר, יש לחשוף את שרשי הרע הנעלמים ולבערם מהעולם. אחרי הצהרת האמונה שנלחמה ברע הגס והמגושם, באלילות וברוע בצורתם הבוטה ביותר, מגיע מצב בו כמעט ואין רע גלוי ומוצהר, שנלחם בטוב ובאמת באופן גס, וכל דבר רע מופיע באצטלת הצטדקות - כדבר טוב או על כל פנים כמשהו סתמי. יותר מכך, מהמאבק הישיר ברע - שלא הצליח להגיע לידי גמר בהכרתת הרע - התברר שגם הרע הגלוי שנותר אינו עומד בפני עצמו, והוא רק 'בא כח' של שרשי רע נעלמים העומדים מאחוריו ומזינים אותו, של תפיסות עולם שלכשעצמן נראות תמימות ואפילו כנובעות ממניעים ראויים וטובים.

מתוך שיעור ר"ח סכלו ה'תשס"א. נרשם ע"י איתחאל גלעדי.

א בראשית מח, כב.

ב ראה תורה אור (בהוספות) ויחי קג, א; ד"ה "לא יצא" לאדמו"ר המהר"ש (קה"ת תשט"ז) ס"ע 6 ואילך; סה"מ תרנ"ט עמ' קנז; תש"ד עמ' 98; תשט"ז ס"ע 540 ואילך.

ג הובא בלקו"ת ריש פרשת כי תצא ובכ"מ בשם הזהר. ראה זהר ח"א רמ, ב; ח"ג רמג, א.

באדם מסמל העורף את הלא-מודע, את מה שנמצא 'מאחורי' המודעות הגלויה (ובסגנון אחר: בעורף נמצא מח הדעת, שאינו שכל גלוי – כמו החכמה והבינה, המנתחים את המציאות בקני מדה שכליים ברורים – אלא האופן האישי בו חש האדם את העומד לפניו ומכריע כיצד לפעול בו; בדעת מוחלט על 'מה ללכת' אחרי כל האפשרויות שעלו בשכל המודע והשוקל). כדי לפגוע ברע הנעלם זקוק האדם לעורף חזק, מלחמה בשרשים נעלמים ולא-מודעים של הרע דורשת גם את מעורבות הלא-מודע של האדם, חויה וידיעה איתנה (גם אם לא מוסברת) שיש באויב הסמוי רע, ולאידך נקיות מרע זה בלא-מודע של האדם עצמו. גם הנחישות במלחמה ברע תלויה בהיות האדם "קשה עורף", כזה שלא מסתפק בביעור הרע הגלוי אלא מחפש בעקשנות אחר שרשי הרע העמוקים ביותר.

גם במישור הגשמי, המלחמה הנחושה באויב הפועל מהמחותרת ולא עומד פנים אל פנים מול כל עמנו תלויה ב"עורף". יכולת הצבא לפגוע באויב תלויה בחוסן העורף ובגיבוי שהוא מעניק לצבא. עורף חלש משדר לצבא ומחנך אותו להבלגה ואי-לוחמה. מלחמת קשת באויב, עד לחיטוט אחר שרשי הרע הלוחם בנו, צריכה להגיע מהעורף – רק אז יגיעו חיצינו למטרתם (בעורף האויב).

ספר הישר

איפיון חשוב נוסף של מלחמת הקשת רמזו בכינוי "ספר הישר" לחומש בראשית בקינת דוד. "ספר הישר" הוא "ספרן של ישרים"¹ – תיאור חיי האבות שנקראו ישרים. האבות הם הראשונים שעמלו והצליחו לתקן את העקמומיות שנטבעה באדם מחטא עץ

הדברים נכונים גם בנוגע למלחמה הגשמית באויבינו: מלחמה בטרור היא מלחמה ברע נעלם – מי שמבצע את עצם המאבק והפגיעה בנו מסתתר ו'נעלם' בפשטות, ובעומק כל הרע הגלוי במלחמה זו מתבסס על שרשים של רע נעלם. האוכלוסיה הנדמית תמימה (או אף רודפת שלום וכדו') היא המצע עליו גדלים גילויי הרע וממנו הם ניזונים בכל עת. ללא תמיכה רחבה מהעורף – שעובדת היותו 'רע' נעלמת מהעין – לא יתכן קיום לרע הגלוי, לאויב המכה בנו. גם בגשמיות נעלמה בדורנו מלחמת החרב, ומלחמות מתנהלות בעיקר מרחוק – ביריות. לכן, דווקא בדורנו חשוב להתבונן כיצד יש לנהל את מלחמת הקשת:

"ידך בעורף אויביך"

פסוק נוסף בפרשתנו מלמד על אחד מעקרונות מלחמת הקשת. קינת דוד על שאול ויונתן פותחת במה שיש לעשות בעקבות אובדנם: "ללמד בני יהודה קשת הנה כתובה על ספר הישר"² – מכיון שאבדו "כלי מלחמה" מצטיינים בלוחמת קשת (כהתמחות שבט בנימין) יש ללמד את בני יהודה להלחם בקשת, והדבר רמוז כבר ב"ספר הישר" (ספר בראשית). היכן רמוז ב"ספר הישר" שהקשת נועדה לבני יהודה? בפסוק שבברכת יהודה: "ידך בעורף אויביך" – על היריה בקשת למתוח את היתר עד ערפו כדי לירות למרחוק (כפירוש רש"י שם).

בעוד שמלחמת חרב כולה חזית אל מול פני האויב, מלחמת הקשת דורשת מעורבות של העורף. ושוב, הדבר נוגע לשתי פני מלחמת הקשת היום:

ה שמואל-ב א, יח.

ו שופטים כ, טז; דה"א ח, ט; שם יב, ב; דה"ב יז, ז; שם יז, יז.

ז ע"פ ע"ז כה, א.

דרושה כוונה לפגוע ברע ולהרגו ובטחון בה' המכוון את החץ (ולדוגמה: ירי בקהל שממנו באה פגיעה בנו נאבק ברע סמוי – לא רואים מי הפוגע – אך דרוש בטחון בה' שהחץ יפגע במטרה אמיתית, במחבל המסתתר).

"חכם לב יקח מצות"

המוסבר לגבי הקשת נכון לעבודה הרוחנית בכל המצוות – חשוב שבנוסף לעצם הפעולה-היריה תתלווה כונה פנימית לענין. זהו משל טוב לענין הכונה במצוות: כונת המצוה היא ככונת הרובה, היא מכונת את המצוה ליעדה הנכון ("מצוה בלי כונה כגוף בלי נשמה") כי קשה לפגוע ללא כוונת, אך ברור שכונת ללא רובה היא חסרת ערך לחלוטין).

ובדרך רמז: רכיבי הקשת – יתר, קשת, חץ – רומזים לפסוק "חכם לב יקח מצות"^{יא}, ופרש הבעש"ט^{יב} שחכם לב יקח שתי מצוות בכל מצוה – מצוה מעשית, ומצוה רוחנית התלויה בכונת הלב. הדימוי לירי בקשת מלמד מהי כוונה רצויה: אין זה 'ציור אותיות' ועיסוק בדבר נוסף למצוה (- ככוונה-דמיון של "חשבונות רבים") אלא רצון ותפלה שהמצוה תגיע 'ישר' ליעדה-כוונתה האמיתית (אף אם הם נעלמים מהאדם) ותפעל כדבעי^{יג}.

יא לקוטי תורה (האר"י) עקב עה"פ "כל המצוה".

יב משלי י, ח.

יג כתר שם טוב (הוצאת קה"ת, הוצאה שלישית) אות טא.

יד וראה לקו"ת שה"ש יג, ב:

והכוונה אינו מחשבה לבדה, כי אם להיות מכוון בו וכך בחי' כנ"י נקרא כוונה ע"ש שצריך לכוון את לבו לגבי א"ס ב"ה בבחינת ביטול בו' שיהיה מכוון נגד בחינת אין ערוך לך בו' שיהיה נתפס במוחו ולבו כי אין עוד מלבדו. וזהו ענין שיכוונו את לבם שבמשנה רפ"ה דברכות היינו כאדם המכוין לזרוק חיצו במקום ידוע, כך תהיה כוונת הנפש לצאת מנרתקה ולהשתתף אל חיק אביה בבחינת ביטול במציאות...

הדעת, עליה נאמר "עשה הא-להים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים"^נ. גם במלחמת הקשת נדרש ישר כזה, יכולת לקלוע אל המטרה בלי להחטיא. מעבר לאימון בקליעה למטרה, במלחמה נחוץ טבע ישר ("דרך ארץ" ש"קדמה לתורה"^ו) המכיר ש"הבא להורגך השכם להורגו", ושאין לחשב חשבונות בצד המלחמה בדבר אפשרות אחרת חוץ מפגיעה באויב – ירי באויר כדי להרתיע, להפגין כח, לקרב לשולחן הדיונים וכו' הוא בגדר חשבונות רבים ועקמומיים. במלחמת הקשת דרוש "אדם ישר" הורה ישר על מנת לפגוע (במלחמת חרב מול רע קרוב ומידי, פחות החשש לחשבונות רבים ועקומים).

לכאורה, דרישה לירות ישר במלחמת קשת היא בלתי אפשרית, זו מלחמה העוסקת מעצם הגדרתה ברע נעלם וסמוי מן העין, וכיצד ניתן לכוון ישר אל מה שלא רואים?! מתברר שהירי הישר בקשת אכן תלוי בעיקרו ביושר לב, בכוונה פנימית לירות ישר אל האויב – לגבי עצם הפגיעה ישר במטרה צריכה להיות בעיקר תפלה פנימית לבורא שיקח את החץ ליעדו הראוי, ובטחון בו שינחה את חיצו האדם לפגוע ברע הנעלם. היכולת לכוון בקשת תלויה בעיקר בכוונה הפנימית של האדם המלווה את החץ. כך בתפלת העמידה, העיקר הוא 'להתכוון ברצינות' – גם אם לא ברור לאדם באיזו בקשה תלוי באמת תיקון המצב, עליו לכוון היטב בכל בקשה שתפעל את התיקון, ולכוון שבפניתו אל ה' הוא משליך עליו יתבו ובוטח בו ש'יתפלל דרכו' את התפלה הנכונה, הראויה והפוגעת. גם במלחמה באויב

ח קהלת ז, כט.

ט ויקרא רבה ט, ג. תנוד"א פ"א.

י סנהדרין עב, א.

טעם מצוה ויחי – נחש וסימן

בדרך [שהיה הולך ממזרח למערב והצביח הולך מצפון לדרום והפסיק דרכו]...". וכן יש בניחושים משום "דרכי האמורי" שעליהם נאמר "ובחקתיהם לא תלכו".^ח

וצריך להבין מה החילוק בין הניחוש האסור לבין סימן שמותר, כמו "בית תינוק ואשה" וכיעקב אבינו שחשש לסימנים. ועוד נאמר בגמרא^ה "כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם וכיונתן בן שאול אינו נחש", אלעזר נתן סימן בנערה שתצא ותשאב^ו ויונתן נתן סימן בדברי הפלשתים אליו, ואם כן צריך להבין מדוע לא היה בזה איסור ניחוש.

והרמב"ם כתב^ז "אין מנחשין כגויים שנאמר לא תנחשו. כיצד הוא הנחש? כגון אלו שאומרים הואיל ונפלה פתי מפי או נפל מקלי מידי איני הולך למקום פלוני היום שאם אלך אין חפצי נעשים... וכן המשים סימנים לעצמו אם יארע לי כך וכך אעשה דבר פלוני ואם לא יארע לי לא אעשה, כאליעזר עבד אברהם, וכן כל כיוצא בדברים האלו הכל אסור וכל העושה מעשה מפני דבר מדברים אלו לוקה". ובהלכה הבאה "מי שאמר דירה זו שבנתי סימן טוב היתה עלי, אשה זו שנשאתי ובהמה זו שקניתי מבורכת היתה מעת שקניתי עשרתי, וכן השואל לתינוק 'אי זה פסוק אתה לומד' אם אמר לו פסוק מן הברכות ישמח ויאמר זה סימן טוב, כל אלו וכיוצא בהן מותר הואיל ולא כיון מעשיו ולא נמנע מלעשות אלא עשה זה סימן לעצמו לדבר שכבר היה

"ואני גבאי מפקדן מטה עלי רחל בארץ פנעו בדרך בעוד כפרת ארץ לבא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת הוא בית לחם". וירושלמי^ח "תני ר' ליעזר בן יעקב 'לא תנחשו ולא תעוננו' אף על פי שאין נחש יש סימן. ובלבד לאחר ג' סימנים כגון 'ואני בבואי מפדן מטה עלי רחל', 'יוסף איננו ושמעון איננו ואת בנימין תקחו'". ובגמרא^ה "בית תינוק ואשה אף על פי שאין נחש יש סימן. אמר ר' אלעזר והוא דאיתחזק תלתא זימני דכתיב 'יוסף איננו ושמעון איננו ואת בנימין תקחו', ופירש רש"י "יוסף איננו ושמעון איננו, הרי שתיים, אם את בנימין תקחו מיד 'עלי היו כולנה' ואין לך צרה שאינה עוברת עלי", אמנם בירושלמי משמע שכבר היו שלש צרות, רחל יוסף ושמעון, ולכן יעקב אבינו חשש לשלוח את בנימין.^י

איסור הניחוש

איסור הניחוש נאמר בפרשת קדושים, "לא תנחשו ולא תעוננו", ושוב בפרשת שופטים "לא ימצא בך מעביר בנך ובתו באש קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף... תמיה תהיה עם ה' אלהיך". ופירשו חז"ל^ז "מנחש זה האומר פתו נפלה מפי [רש"י]: צריך לדאוג היום מהיזק]... עורב קורא לו, צבי הפסיקו

כתב: יוסף פלאי.

א שבת פ"ו ה"ט. וראה ב"ר פה, ה.

ב ויקרא יט, כו.

ג בראשית מב, לו.

ד חולין צה, ב. וראה תוס' שם.

ה לפי פני משה וקרוב העדה שם, וראה עלי תמר שם. וראה תורה תמימה (בראשית פמ"ב הערה ט) שרוצה לפרש כך גם בבבלי.

ו דברים יח, יג.

ז סנהדרין סה, ב. ספרי שופטים פסקה קעא.

ח ויקרא יח, ג.

ט בראשית פ"ד (וראה תורה תמימה שם אות יז).

י שמואל-א פ"ד.

יא הלכות עבודה זרה פ"א ד-ה.

הרי זה מותר".

לשיטת הרמב"ם, כל ענייני ניחוש וכישוף האסורים הם שקר וכזב, כמו שכותב בהמשך³ "ודברים האלו כולן דברי שקר וכזב הן והם שהטעו בהן עובדי עבודה זרה הקדמונים לגויי הארצות כדי שינהו אחריהן, ואין ראוי לישראל שהם חכמים מחוכמים להמשך בהבלים אלו ולא להעלות על לב שיש תועלת בהן, שנאמר 'כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל'... כל המאמין בדברים האלו וכיצא בהן ומחשב בלבו שהן אמת ודבר חכמה אבל התורה אסרתן אינן אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת... אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות שכל אלו הדברים שאסרה תורה אינם דברי חכמה אלא תהו והבל... ומפני זה אמרה תורה כשהזירה על כל אלו ההבלים 'תמים תהיה עם ה' אלהיך'" - כלומר התמימות היא תמימות הדעת, שלמות ההשגה השכלית שכל ענייני הניחוש והכישוף הם הבל (וכמו שביאר הרמב"ם גם במורה נבוכים⁴). בהקשר זה יש להזכיר את הרמב"ן⁵ שחלק בתוקף על הרמב"ם ולדעתו במנחשים ובמעוננים יש גם חכמה אמיתית ובכל זאת ה' אסר עלינו לעשות זאת.

והנה לדעת הרמב"ם כל דבר שאינו "סימן מובהק" בשכל הגיוני (תפיסה רציונלית-מדעית של סיבה ותוצאה וכו') הוא בגדר ניחוש האסור. וכן נראה מדבריו שמעשה אליעזר עבד אברהם היה ניחוש האסור (כמו שהבין הרמב"ם בדבריו וכן כתב המאירי בדתנו), ואע"פ שהיה בזה מבחן לראות שזו אשה גומלת חסדים מכל מקום אין טעם שכלי שדוקא האשה הראשונה היא

המתאימה (אלא צריך לבחון ולמצוא את המתאימה מכולן, וכן לוודא שאין בה פגמים אחרים וכו'), וכן במעשה יונתן בן שאול בעצם העובדה שהפלשתים אומרים עלו אלינו אין הוכחה ברורה שינוצחו (אמנם הרמב"ם לא הזכיר את יונתן בן שאול, ויש אומרים שלא גרס זאת בגמרא).

והרמב"ם מחלק בין עתיד לעבר: ניחוש האסור הוא כשאדם עושה מעשה לפי סימנים שונים, וסימן המותר הוא כשמדובר בדבר שכבר היה. ומה שנאמר "בית תינוק ואשה... יש סימן" אלו דוגמאות שאדם יכול לייחס חשיבות לברכה שרואה בדבר מסוים שכבר נעשה.

חינוך לגדלות מוחין

והנה הראב"ד טען על הרמב"ם "ואיך חשב על צדיקים כמותם [אליעזר ויונתן] עבירה זו, ואי הוה אינהו הוו מפקי פולסי דנורא לאפיה", אבל הרמב"ם לא 'מתפעל' מדברים חריפים ופולסא דנורא, וכמו שהוא חולק על הראב"ד (הגדול ממנו בשנים) כך לא נרתע לומר על גדולי עולם שאולי שגו במעשה מסוים, או שהיה להם טעמים מסוימים שאין ללמוד מהם לדורות, ולא כל מה שנמצא בתנ"ך ובדברי חז"ל הוא מודל ראוי לחיקוי.

הרמב"ם נלחם מלחמת קודש לברר ולזקק את האמונה האמתית והטהורה מכל סיג של עבודה זרה, ולשיטתו כל ענייני הניחוש והכישוף וכו"ב קשורים לעבודה זרה ולדרכיה (כמו עוד איסורים רבים). בזה הרמב"ם מעלה אותנו מ'קטנות מוחין' ל'גדלות מוחין', וכמו שהוא נלחם בתפיסה של הגשמה באלוקות (מעין עבודה זרה מחשבתית)⁶, עד שהעמיד את האמונה על תילה והשריש בעם ישראל

יב שם הט"ז. וכיצא בזה כתב החינוך במצוה רמט.

יג ח"ג פל"ז.

יד דברים יח, ט. וראה בית יוסף יו"ד קעט מדברי הרמב"ן ונמוק"י, וביאור הגר"א שם אות יג.

טו וראה הלכות תשובה פ"ג ה"ז והשגת הראב"ד שם.

ישראל שלא היא אצלנו שום דבר הדומה (ודומה לדומה) לדרכי האמורי. ורמז: **דרכי האמורי = מלכות**. הלעומת-זה של המלכות דקדושה היא מלכות הרשעה העוסקת בדרכי האמורי.

יעקב, יוסף, משיח

והנה יעקב חשש לסימנים, אבל יש לומר שיוסף אינו חושש כלל לסימנים. הרי שנים מהסימנים שיעקב חשש להם, "יוסף איננו ושמעון איננו", לא היו צרות אליבא דאמת – ויוסף ידע זאת. הדבר דומה לתפיסת הרמב"ם את הניחוש, שיש להתייחס לסימנים כשקר, וכך הסימנים שנדמים ליעקב כרעים הרי בעיני יוסף שידוע את האמת אינם כלום. ועוד, יעקב חושש לשלוח את בנימין בדרך, אבל יוסף לא חשש ודרש להוריד את בנימין עם אחיו ואינו חושש מזה שאמו מתה בדרך. ומה שיוסף עשה את עצמו כמנחש בגביע ואמר "כי נחש ינחש איש אשר כמוני"³¹, בזה בדיוק הסתיר את עצמו מאחיו כשנהג כמו איש מצרי, ההיפך ממדתו. ועוד, יעקב סמך על הסימנים שמסר לרחל, וכן הוא חושש לסימנים שמגיעים מלמעלה, אבל יוסף יודע שמה שאינו סימן מובהק ניתן לשינוי (כמו שאמו מסרה את הסימנים ללאה).

שינוי הנהגה כזה נמצא לגבי מדת הבטחון. על יוסף הצדיק נאמר "אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים ושטי כזב"³², ולכן נענש כשתלה בטחונו בשר המשקים ובקש שיזכיר אותו לפרעה³³. ומבואר שמעשה מעין זה אינו נחשב כלל כחטא בדרגה של יעקב, אלא בגדר השתדלות המותרת (ואף מצוה,

שהקב"ה "אינו גוף ואין לו דמות הגוף", כך הוא יוצא בתוקף נגד כל מיני אמונות טפלות, אלא לחיות בתודעה של "תמים תהיה", שלמות הדעת, "אין עוד מלבדו"³⁴. כידוע, הרמב"ם השמיט כמעט לגמרי ענייני סגולות ורפואות ומזיקים שיש בגמרא לרוב. ולדעתו איך שלא נפרש את דברי חז"ל שהזכירו דברים כאלה הרי ככלל ולמעשה יש לבסס תפיסה הלכתית ומחשבתית שאינה מתחשבת בכל דבר שאינו מובן ומוסבר בשכל הבהיר.

זהו תהליך, בתוך התורה גופא, של 'עליית הדורות' מקטנות לגדלות (וכמו שנאמר על יצר עבודה זרה שנהרג בתחילת בית שני³⁵), וכמו שהתבאר בעניין "דברי חלומות"³⁶ שיש מגמה במהלך הדורות לייחס פחות ופחות חשיבות לדברי חלומות. בסגנון אחר: הנשמות בדורות הקודמים ידעו לברר בחוש פנימי בין ניחושים ומעשים הקשורים לצד הקדושה לכאלה שיש בהם רוח טומאה ונוגעים באיסור, אבל כהוראה לציבור יש בזה אי בהירות שגוררת טעויות חמורות עד כדי סרך עבודה זרה. כעת, אומר הרמב"ם, צריך לבער את כל הניחושים, גם אם היו כאלה המותרים, ולעלות לתפיסה בהירה ו'בוגרת' יותר שלא עוסקת ברמזים וסימנים אלא רק בהבנה ברורה.

כל עוד ישראל עוסקים בניחושים שונים, קשה להבחין בין האמת והשקר, אבל היעוד הוא שהאמונה הטהורה בה' אחד תגיע לכל העמים, שיכירו בשקרון של דתות השקר והאמונות הטפלות למיניהן, "אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה'"³⁷ – כמו שיפעל מלך המשיח שיבוא בב"א. כדי לסלול את הדרך לכך, יש צורך לזקק את אמונת

טז דברים ד, לה. וראה סנהדרין סז, ב.

יז יומא סט, ב.

יח טעם מצוה פרשת מקץ.

יט צפניה ג, ט. וראה דברי הרמב"ם בסוף הלכות מלכים.

כ בראשית מד, טו.

כא תהלים מ, ה.

כב בראשית רבה פט, ג.

האמונה הטהורה שמבריא את כל הנחשים-ניחושים. ויש לומר שזהו ההבדל בין משיח בן יוסף למשיח בן דוד: משיח בן יוסף ממשיך את יוסף הצדיק והחכם שמתחשב, סוף סוף, בסימנים ובחלומות. והרמז: **משיח בן יוסף = תינוק** (והוא סוד הינוקא שבזוהר כנודע), "בית תינוק ואשה יש סימן". אבל משיח בן דוד מקיים בשלמות "תמים תהיה עם ה' אלהיך", לא מתחשב כלל בסימנים ואינו חוקר אחר העתידות (גם לא מתי יבוא משיח). והרמז: **תמים = דוד** פעמים **יהודי**.

בפרט, שלמות המדרגה של "תמים תהיה" היא בדרגת משה רעיא מהימנא (דהיינו הדרגה השלישית במשיח גופו, משיח בן יוסף ומשיח בן דוד ורעיא מהימנא), גדול הנביאים שאינו נזקק לחלומות וסימנים. "כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל, כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל"^{כג}, ומפרש רש"י "כי לא נחש ביעקב, כי ראויים הם לברכה שאין בהם מנחשים וקוסמים. כעת יאמר ליעקב וגו', עוד עתיד להיות עת כעת הזאת אשר תגלה חבתן לעין כל שהן יושבין לפניו ולמדים תורה מפיו ומחיצתן לפניו ממלאכי השרת והם ישאלו להם מה פעל אל", הכל בזכות העובדה שאין בהם נחש וניחוש, כמ"ש בגמרא^{כד} "כל אדם שאינו מנחש מכניסין אותו במחיצה שאפילו מלאכי השרת אין יכולין ליכנס בתוכה, שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל".

שהרי ה' שולח לו את שר המשקים ולכאורה עליו לנצל את ההזדמנות ולבקש ממנו טובה), אלא שמיוסף הצדיק לפי מדרגתו נתבע בטחון מוחלט, 'בטחון מופרז', שאינו נתלה בסיבות, יותר ממה שנדרש מיעקב (ובפנימיות, אמנם יעקב הוא תפארת ויוסף הוא היסוד שמתחת לתפארת, אך שורש יוסף ביסוד אדם-קדמון שלמעלה משורש יעקב בעולם האצילות).

אמנם יוסף, "בעל החלומות" סומך על חלומות ופועל לפיהם (כמו שיעקב אביו "שמר את הדבר" של החלומות), אבל זה מפני שהוא מחזיק מהם כ"נבואה פורתא" (כמו שכתבו הראשונים על "פסוק לי פסוק"), ורואה בהם גילוי של רוח הקודש, מה שאין כן בסימנים שונים שאינו מחזיק מהם, כמו שהוא אינו תולה את בטחונו בסיבות אלא רק בה' לבדו. ומכל מקום, יש ליוסף שייכות לסימנים, שהרי הוא מופיע בלבוש של מנחש בגביע ומי שמתחפש לדמות מסוימת כדי להסתיר את העצמי עדיין יש לו, בחיצוניות שבחיצוניות, שייכות לענין.

אמנם במשך הדורות גם ענין החלומות הולך ופוחת בערכו, הכל כדי לפנות את הדרך למשיח כנ"ל. משה רבינו לוקח את עצמות יוסף והוא מגלה את הנבואה הטהורה, באספקלריא המאירה ולא בחלום, כמו שנאמר בהקשר למנחשים וקוסמים וכו' "ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך. נביא מקרבך מאחיך כמני יקים לך ה' אלהיך".

והנה **משיח = נחש** כנודע, דהיינו שהמשיח מתקן את קליפת הנחש, מביא את אור

כג במדבר כג, כג.
כד נדרים לב, א.

הנשר הגדול

רבי נתן הכהן אדלר

נתן לא הניח אחריו חידושי תורה כתובים, כי גרס שהיתר כתיבת תורה שבעל פה לא נאמר לאדם כמותו, שלא שייכת אצלו שכחה.

סיפר תלמידו המובהק ה'חת"ם סופר':

הרחמן הוא יצילנו מן השעות הרעות, זכור אזכור, פעם אחת קראני מורי רבי נתן אדלר, "משה'הי בא עמי". וישבנו בעגלה ונסענו מרחק רב, ערים וכפרים ושדות ומגרש בדילוג חפזון וקפיצה רבה כדרכו בקודש, כבאי אל עיר אחת גדולה לפני הגשר על הנהר אשר עבר בתוכה, בא לקראתנו איש נהדר גובה הקומה יפי עינים וכלילת יופי ועמדנו,

"שלום עליכם רבי ומורי" – קרא האיש –
"אנא פניו מועדות?"

[ענה ר"ג:] "אליו!"

[האיש:] "אשמח מאוד לחסותו בצל קורתו, יאבה מעלת כבודו הרם לסור שמה, ובעוד רגעים אחדים אבוא אחריו כי נחוץ לי הדרך מאד מאד."

[ר"ג:] "לא! אתה תבא גם כן עמנו".

[האיש:] "אנא אדוני יסלח לי כי הנהו רואה שכבר אחזתי דרכי שמה ואין לאחרה, כי נקרא נקראתי וממתנינים עליי שמה, ואם לא עכשיו אימת!"

[ר"ג:] "לא לא, משה'הי לקחה על העגלה".

וידי משה הקטן נתגברו וירם משה את ידיו ויקחהו אתו עמו ונסעו אל ביתו וכבואם החדרה סגרו הדלת אחריו, הוא בכה ויתחנן שיניחוהו לילך ולא הועיל, ויצעק "וכי חס ושלוש כנגבים ושודדים באו עליי", ולא שמעו אליו. עד לערך שעה קלה כשנח רוחו, התנפל וישתטח לפני רגליו על הארץ – הוא היה רב העיר – ויודה ויתחרט ויבקש מחילה ממורנו רבי נתן אדלר, "אנא שרי לי מארי", שזה כמה שתבעתו

רבי נתן הכהן אדלר, נולד ב-י' בטבת תק"ב לאביו רבי שמעון ולאמו צרלה בעיר פרנקפורט דמיין, גרמניה, למשפחה המיוחסת לרבי שמעון הדרשן מפרנקפורט, בעל ה'ילקוט שמעוני'. נודע כילד מחונן ושקדן, עד שפעמים רבות מרוב שקידתו הגיע לתפילה אחרי 'עלינו לשבח' [כשביקר החיד"א בק"ק פפד"מ ונוכח באיחורו של הנער המחונן קרא עליו את האמור באלישע "הנה נא ידעתי כי איש אלקים קדוש הוא, עובר עלינו תמיד"]. רנ"א היה תלמידם בנגלה של בעל ה'פני יושע', רבי משה ראפף ורבי דוד טעבלי כ"ץ שיף, וקבלה למד אצל רבי אבוש – רבה של פרנקפורט. רנ"א היה רבו המובהק של ה'חת"ם סופר', שמזכירו בספריו בכינויי הערצה – "החסיד שבכהונה", "נהירין לו שבילי דרקיעא יותר ממלאך" ועוד.

לצד התנהגותו בפשטות ובשפלות כלפי כל אדם, רנ"א נודע בהנהגותיו יוצאות הדופן בעבודת ה'. היה מניח תפילין דרש"י ור"ת יחד, התפלל בנוסח האריז"ל ובמבטא ספרדי – וכך גם עבר לפני התיבה בכל ביכ"נ בו התפלל, נשא כפיו בכל יום, צם והסתגף רבות ועוד. בשל הנהגותיו המיוחדות הוחרם ע"י רבני פרנקפורט ונאלץ לעזבה עם תלמידיו. לאחר מספר שנים, בהן כיהן כרבה של בוסקוביץ' שבמורביה, בוטל החרם והוא שב לפרנקפורט. הסתלק זמן קצר לאחר מכן, בכ"ז אלול תק"ס, ומנו"כ בבית החיים העתיק בפרנקפורט.

על אף המחלוקת, זכה להערצה יוצאת דופן אף ממתנגדיו. רבי פנחס בעל ההפלאה קרא עליו בהספדו את הפסוק "כי לא אדם הוא להנחם". הדברי חיים מצאנז העיד בשם רבותיו שמלבד נשמת הבעש"ט לא ירדה נשמה קדושה כשלו בדורות האחרונים. רבי

נקודת החכמה – עולם הנקודים בטרם השבירה

עולמו של רבי נתן אדלר נדמה כ"סיפורי מעשיות משנים קדמוניות" – אדם שחי בתודעתו לפני היתר כתיבת תורה שבעל פה, וכה בטוח בשיטתו עד שהוא 'כופה' אותה בעז' על אחרים. הוא "חי את ההוה" מתוך תחושת "תורה דיליה" – עד שאין כל חשש שישכח את התורה ועד לטענה בעזות דקדושה שאצלו נמצאת הדרך האמיתית לתיקון העולם. חיים כאלו מזכירים את עולם התהו שקדם לעולם התיקון – בעוד שבעולם התהו היו לכל אחד תחושת כח אין סופי ובטחון מוחלט בצדקת דרכו, הרי שעולם התיקון מתמודד עם קשיים מציאותיים כשכחה ואיבוד התורה, ומתוך כך עם מחלוקות וריבוי דעות, ללא עזות דקדושה המגיעה לכדי 'כפיה'. אמנם, בעולם התהו, עולם הנקודים, היתה שבירה, ו"מלכי התהו" – הנקודות שהאירו בעולם התהו – נפלו ומתו. לעומת זאת, אצל רבי נתן אדלר לא הגיעו הדברים לכלל שבירה. הכיצד? הפסוק מלמד כי "ימותו ולא בחכמה" – המות נובע מאבדן אור "החכמה [אשר] תחיה בעליה". אצל רבי נתן האירה בקביעות החכמה, כנ"ל, והצילה אותו משבירה ומות. החכמה היא הברקת אור, טרם התלבשותו בכלים (שראשיתם בבניה, כנודע) – מצב מובהק של אורות מרובים דתהו, ללא הכלים המועטים והנקודתיים בהם התחוללה "שבירת הכלים". אור החכמה של רבי נתן אדלר מזכיר את עולם העקודים – בו מאירים 'אורות דתהו' בכלי יציב, ללא חשש שבירה.

[ורמזו סיום לגליונו: רבי נתן התדמה לאלישע הנביא (ע"י החיד"א) ולרבי ישראל בעש"ט (ע"י הצאנזר), בסוד "אין מזל לישראל". אלישע ישראל נתן במספר קדמי עולה 5517, כך שממוצע כל שם הוא 1839 – גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך!]

מטרוניתא לדבר עבירה ותמיד השתמט ממנה, אך כעת תקף וגבר עליו יצרו וקבע לה זמן ועידן ויבא לעשות מלאכתו. ויאמר לו מורגו רבי נתן אדלר, 'גם אני ידעתי ועל כן באתי אליך בהיותי מיודעך ומכירך תומך וגדלך בתורה, ועל כן באתי אליך למענך כמו שנמנע יוסף הצדיק על ידי שראה צורת אביו".

עזות דקדושה

הסיפור ממחיש אחת מתכונותיו הבולטות של רבי נתן – עזות דקדושה (שכולה מתוך אהבת ישראל ודאגה אמיתית לטוב ולנכון לזולת).

הפסק המפורסם ביותר משמו – דרך החתם סופר – הוא שכל אחד יכול לעבור מנוסח אשכנז לנוסח האריז"ל, ואין בכך איסור של "ואל תטש תורת אמך" (אלא שאין לחזור לנוסח הקודם, שכן "מעלין בקדש ולא מורידין"). כשמתעורר באדם רצון עז להתפלל בנוסח האריז"ל, מותר ומצוה עליו לעבור נוסח – על האדם לקיים "זה אלי ואנוהו", מתוך תחושת זהות ושייכות ה' אליו, ורק לאחר מכן "אלהי אבי וארממנהו" מתוך הקפדה על מסורת אבותיו. החת"ס כותב שראה כך למעשה אצל שני רבותיו – רבי נתן אדלר ובעל ה"הפלאה". והנה, רבי נתן אדלר לא הסתפק בהחלפת נוסח תפלתו, אלא אף הפיץ זאת ב'עזות דקדושה', כש'תפס' את העמוד להיות חזן בבתי כנסת בנוסח אשכנז, ללא שנתבקש, והתפלל דווקא בנוסח האריז"ל, שלא כנוסח המקום. רבי נתן אדלר שייך לספירת החכמה – פרצוף אבא – ומכאן עזותו, בסוד "החכמה תעז לחכם". גם בסיפור הוא דימה עצמו ליעקב אבינו המתגלה ליוסף בנו להצילו בנסיון (גילוי שאינו רק המשכת התפארת ליסוד, אלא בעיקר המשכת יסוד אבא ארוך להסתיים ביסוד ז"א, וכידוע שפרצוף יעקב נבנה מהארת יסוד אבא, וד"ל).

מענות ותשובות

שאלה:

סיפורי לתלמידים על קבר יוסף הצדיק, ובין השאר על הפרעות שהיו בשנת תשס"א. איך נכון להתייחס לדמותו של החייל הדרוזי שהופקר שם ומת לבסוף?

אציין שמשפחתו מדברת בצורה תקיפה על הצורך לתקן את החרפה. הרב הלל ליברמן הי"ד אף נסע להלווייתו ואמר שאף על פי שהוא גוי הוא מסר את נשמתו למען יוסף הצדיק.

מענה:

יש בגמרא סיפורים של גוים שעל ידי מעשה של מס"נ בעד עם ישראל (או בעד צדיק, כמו רבי מאיר) קונים את עולמם. אפשר להתייחס בהתאם.

שאלה:

הרבי מהר"ש כותב שלא היה צמצום באותיות הרשימו. האם אין מהות הרשימו בעצמו הינה צמצום וכח הגבול?

מענה:

בעצמות ה', שלימותא דכולא, יש כח הבלי-הגבול (אין סוף) וגם כח הגבול. לפני הצמצום כח הבלי-גבול היה בגילוי וכח הגבול בהעלם והסתר לגמרי (בבחי' העלם שאינו במציאות). סוד הצמצום הוא להפוך את היוצרות – כח הבלי-גבול התעלם (העלם שישנו במציאות, "אצילות [אדם דאצילות שלפני הצמצום] איז אויך דא") וכח הגבול התגלה, והוא הוא הרשימו.

שאלה:

האם יש פרקי תהלים מיוחדים שכדאי לומר כשמתפללים על מישהו?

מענה:

ראשית כל כדאי לומר את הפרק של אותו יהודי, לפי מניין שנותיו, כמקובל מהבעל שם טוב [למשל, מי שהינו בן 23 וכבר נכנס לשנתו ה-24, קורא בכל יום פרק כד, וכן כדאי כשמתפללים עליו]. בנוסף ישנן סגולות שונות לפרקים שונים, כמובא בכמה וכמה ספרים וכן בחלק מספרי התהלים.

ישנה דרך נוספת אם אתה רוצה להתפלל עבור מישהו, אחת הדרכים היא לומר בתהלים את האותיות של שמו מפרק קיט. לכל אות יש שמונה פסוקים, ואחת הדרכים להתפלל על מישהו היא לאיית את השם שלו בפסוקי תהלים. הכי קל לקחת את הפסוק הראשון בכל אות, אבל הדרך הנכונה היא כך:

כנגד כל אות שבשם, ניקח את פסוק המתחיל באותה אות מפרק קיט, לפי מיקומה של האות בשם. למשל, אם שם האדם שאנחנו רוצים להתפלל עליו הוא משה דוד, נקרא את הפסוק הראשון מהאות מ, את הפסוק השני מהאות ש, את הפסוק השלישי מהאות ה, את הפסוק הרביעי מהאות ד את הפסוק החמישי מהאות ו ואת הפסוק הששי מהאות ד.

אם יש בשם המלא יותר משמונה אותיות, חוזרים וסופרים מהפסוק הראשון כפסוק התשיעי וכן הלאה.

המדור מוקדש לזכות:

החי"ל בצבאות ה' זושא ישראל שי' שחר לרגל יום ההולדת - י"ב בטבת. שיזכה להיות שליח שמח

שאלה:

ואני בחלומי והנה לפני ספר חדש שזה עתה יצא לאור בעניני יעוץ. על הכריכה מצוירות שתי דמויות של יועצים – תחת אחת כתוב "גרוע טוב" ותחת השניה כתוב "גרוע מתוך אהבה". ואיקץ והנה חלום.

תשובה:

זה פתרונו, ובהקדים ש'טוב' בהרבה מקומות משמע 'מועיל'. היועץ הראשון הוא יועץ לפי כללים שלמד (אולי בבית ספר שלנו לתורת הנפש), וכידוע מבעל 'מי השילוח' (שההילולא שלו היתה בשבת, ז טבת) החסרון של עבודת ה' לפי 'כללים' (כולל בקשת 'כלים', שגם הם כללים, לשון נופל על לשון), ולכן העצה שהוא נותן היא גרועה מפני שאינה קולעת לנפש הפרטית שעומדת לפניו. ובכל זאת יתכן שעצתו תועיל במדה מסוימת לשפר את מצב אותו אדם בחיצוניות (כמו בענין שלום בית למשל) אף על פי שאינה נוגעת לשרש הבעיה כלל. היינו יועץ "גרוע טוב".

היועץ השני משדר אהבה אמיתית לזה שבא להתיעץ אתו אך אינו מצליח למצוא את המסילה לתוך לבבו ולרפא את מכאובו, היינו "גרוע מתוך אהבה".

והנה, היות שבחלומך ראית את המלים האלו ראוי שתשים לב לגימטריא שלהן: "גרוע טוב" = "גרוע מתוך אהבה" = 1054 = טוב פעמים טוב מאד! והוא על דרך מאמר חז"ל, "טוב' זה מלאך חיים, [טוב] מאד' זה מלאך המות" – היינו שני היועצים, שהם שני מלאכים (וממילא שניהם גרועים – רק נשמה, לא מלאך, יכולה להבין לעומק את נשמת חברו) – המלאך-יועץ הראשון מועיל בשטחיות להחיות את האדם באופן זמני בעוד שהשני מחולל בו מעין המתת חסד

מתוך אהבה.

איזה מהם עדיף? יש פנים לכאן ולכאן... מכל זה נבין מי הוא מלך המשיח, ה"פלא יועץ". 'פלא' היינו על דרך "מפליא לעשות", שמחבר רוחניות הנשמה עם גשמיות הגוף. ובענין יעוץ היינו מי שמחבר את עומק הנשמה (הלא-מודע של נשמת האדם הבא להתייעץ אתו) עם הממד הגלוי שלו, היינו שנותן לו עצה טובה באמת, משרש נשמתו, עצה שתועיל לו בפשטות בכל מהלכי חייו. נמצא שה"פלא יועץ" הוא "טוב מתוך אהבה" (מתוך אהבת הזולת באמת הפלא יועץ חש בעומק מצפוני נפשו ודולה משם את העצה המעשית הראויה לו – "מים עמקים עצה בלב איש [העצה נמצאת בתוך לב האיש הבא להתייעץ, מיסוד המים, האהבה שבו, שאותם מים מגלים על ידי אהבת היועץ, מצא מין את מינו] ואיש תבונה [הפלא יועץ] ידלנה"). "טוב מתוך אהבה" בגימטריא מלכות (לשון עצה, "במי נמלך") – כך מלך המשיח בונה את המלכות שלו.

שאלה:

מה פירוש המושג 'פגם הברית', במה כאן הפגם?

מענה:

מהותה של ברית היא התקשרות למעלה מטעם ודעת. לכל יהודי יש ברית כזו עם הקב"ה, אהבה שאינה תלויה בדבר, והפגם, פוגם בברית מקודשת זו. איך נדע אל מה אדם מקושר? הבעל שם טוב אומר ש"במקום מחשבתו של אדם שם הוא נמצא" והיכן שהברית נמצאת שם אתה נמצא. פגם הברית הוא שמחשבתו של אדם נמצאת במקום טמא.

בנגלה של תורה, בגמרא שבת דף קד עמוד ב – וכך הגמרא דורשת "אלף-בית – אלף בינה". בחסידות, "אאלפך חכמה – אאלפך בינה" כמעט תמיד נדרשים ביחד ומתייחסים לשרשם של פרצופי החכמה והבינה בפרצוף אריך אנפין. תיקון "לאלפים" (שני 'אלפין' של "אאלפך חכמה אאלפך בינה") המחבר בין התיקון "נוצר חסד" – ממנו יונק אבא, פרצוף החכמה, לבין תיקון "ונקה" ממנו יונקת אמא, פרצוף הבינה. הקשר נוסף של השניים הנדרש בחסידות הוא בענין "אלפיים שנה שקדמה תורה לעולם", אלף שנים של חכמה ואלף שנים של בינה.

שאלה:

בחסידות מובא הרבה פעמים הביטוי "אאלפך חכמה – אאלפך בינה". בפסוק כתוב רק "אאלפך חכמה", מהו המקור ל"אאלפך בינה"?

מענה:

בפסוק באיוב אכן נכתב רק "אאלפך חכמה", אולם בדברי האריז"ל (שער הפסוקים, איוב) מבואר שיש 'המשך' לפסוק בפנימיות והוא "אאלפך בינה". הרבי מליובאוויטש במראי מקומות שכתב על ספר 'תורה אור' לאדמו"ר הזקן מביא מקור ל'אאלפך בינה'

לתשומת לב – מדובר במענות פרטיים לשאלות מסוימות, לשואלים מסוימים בהקשר מסוים. חלק מהתשובות לא נערכו כתשובה לרבים, והן מתפרסמות כ"לחם חם ביום הלקחו" בשל העניין והלימוד שיכול להיות מהם כהשראה לרבים. בדרך כלל השאלה קוצרה או שונתה (ולעתים גם התשובה, בפרטים קטנים) כדי למנוע פגיעה בפרטיות השואלים

ברכות בחשבון

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יָמָיו יַעֲקֹב שְׁנַיִם חֲמִישֵׁי שְׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאֵת שָׁנָה:

"שבעה קפלו את כל העולם"

יעקב לא מת = [תתן] אמת ליעקב

פרשת ויחי חותמת את ספר בראשית הנקרא גם "ספר הישר" ומתחיל בבריאתו של אדם הראשון ומסתיים עם סיפור חייו של יעקב (ואחריו יוסף, כפי שנרחיב בהמשך). ספר בראשית נקרא ספר הישר כי האבות היו ישרים. כיום היינו אומרים שהם היו אנשי אמת. ואמנם, על יעקב אבינו אמרו חז"ל, "יעקב [אבינו] לא מת" (תענית ה, ב) אותיות "[תתן] אמת ליעקב" (מיכה ז, כ). יעקב אבינו הוא עיקר עמוד האמת, הקו האמצעי של הספירות והוא המבריש מן הקצה (הכתר) אל הקצה (המלכות) ודרכו נמשך כל הרזא דאין סוף של הספירות הללו. ספירתו של יעקב אבינו, ספירת התפארת, רומזת באופן מיוחד לתורה ("ואין אמת אלא תורה" הקדמה למדרש איכה רבה. תנא דבי אליהו רבה פ"ח. ירושלמי ראש השנה פ"ג ה"ט) הנקראת אף היא העמוד האמצעי מבין ג' העמודים עליהם העולם עומד: תורה (יעקב),

בגמרא (בבא בתרא קכא, ב) מצינו (עם תמצית

דברי רש"י שם),

תנו רבנן שבעה קפלו את כל העולם כולו סיבצוה והקיפוהו שנתקפל העולם ביניהם וכל אלו השבעה שמשו זה את זה... נמצאת לומר שימש יעקב את שם כ שנה, שימש שם את מתושלח את שנה. שימש מתושלח את אלס הראשון רמז שנה... והאז תנא לא ס"ל חנוך זה מטטוון מתושלח ראה אדם שם ראה מתושלח יעקב

ראה את שם עמרם ראה את יעקב סבלא הוא שהרי קהת חזיו מיורלי מלכיס היה... ויחי יעקב בלרץ מלכיס שבע עשרה שנה, ובלותן יז שנה נולד עמרם לקהת שהרי בנו הראשון היה אחיה השילוני ראה את עמרם ואחיה השילוני נתנבל זימי ירבעם ואס איתא לרלא את עמרם זמלכיס... נמלא אחיה השילוני בן נו שנה כשילא ממלכיס לכל הפחות אליהו ראה את אחיה השילוני ועדיין קיים.

משמע לכאורה שאין תנא זה סובר שיעקב אבינו לא מת, אך יש לומר ששיטתו של בעל הברייתא הנ"ל היא ש"עדיין קיים" (הנאמר על אליהו) פירושו שאפשר לראותו, וזה אפשר רק באליהו (וכפי שנראה גם אצל אחיה רבו), והיו גדולים אשר זכו לגילוי אליהו. אך גילוי יעקב אבינו לא מצאנו. ואם כן, יש לפרש שיעקב מה שיעקב לא מת הוא מתוקף ה"אמת" של יעקב. ומהי אמת זו? זוהי תורתו שאותה קיבל (דרך מתושלח ושם) מאדם הראשון, ועליה נאמר "שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם קדמא"א. והנה, הערך הממוצע של ג' אותיות אמת הוא 147 שהם שנות חייו של יעקב. על יעקב מעידה התורה שהוא, "איש תם ישב אהלים" (בראשית כה, כז), אותיות יש אמת. רש"י מפרש שהאהלים בהם ישב יעקב הם, "אהלו של שם ואהלו של עבר". ואמנם,

א זוהר ח"ב עא, א. ושם ממשיך: בגין דיעקב יושב אהלים ואוליף מקן בבית שם ועבר... ספרא דאדם קדמא הוה ליה ליעקב... ומכל אינון ספרים אוליף ליעקב אבינו עליו השלום איש תם יושב אהלים, חקמתא סגיא, והוא שופריה.

האמצעיות הן **תלח** ששווה ו פעמים **חכמה** וסכום שאר האותיות עולה **בראשית**. כל זה רומז לתרגום ירושלמי של תבת בראשית – "בחוקמא" ולפסוק "ראשית חכמה יראת הוי" (תהלים קיא, א). והנה, **ויחי יעקב** עולה בעצמו **יראה** (6³), "יראת הוי לחיים" (משלי יט, כג). גם אם נצייר את שמותיהם של ארבעת מוסרי התורה בספר בראשית במשולש שבסיסו למעלה, עדיין פינות המשולש עם האות המרכזית יהיו **באמת** (באותו צרוף: **א ת מ ב**).

א ד מ ת
ו ש ל ח
ש ס י
ע ק
ב

באמת עולה **בית אל** – "יעקב קראו בית אל" (פסחים פח, א). האותיות האמצעיות במשולש זה הן **שלם** ועל יעקב כתוב "ויבא יעקב שלם עיר שכם".

יעקב אבינו הוא דור **כב** מאדם הראשון (הרומז לשם בן **כב** אותיות היוצא מברכת כהנים¹ אותו מכוונים בתקיעת שופר), שם הוא דור **יא**, מתושלח דור **ח**, אדם דור **א** סה"כ **מב** הרומז לשם של **מב** אותיות בו ברא ה' את העולם (תוספות חגיגה יא, ב ד"ה אין דורשין).

מחסד עד נצח

לפי דברי רש"י על השבעה שקפלו את כל העולם, יעקב ראה את שם 20 שנים, שם ראה את מתושלח 98 שנים ומתושלח ראה את אדם 243 שנים. והנה, השנים המשותפות עולות 361 או **חוה** ברבוע¹.

¹ ה ראו שיעורים והתעודיות תשע"ב חלק ג ע' שט.

² ו ראו סוד ה' ליראיו ע' תצ.

³ ז אם נבנה משלשת המספרים סדרה ריבועית נמצא שבסיס הסדרה 67. שבעת המספרים הראשונים בסדרה היו

כפי שראינו שם (וכלול בו גם נינו, עבר) כלול בשלשלת המסירה מאדם הראשון ליעקב.

ארבעה קפלו את ספר בראשית

נתמקד אם כן בשלשלת המסירה הראשונה: **אדם מתושלח שם יעקב**. סכום שמותיהם עולה 1351 שהוא ז פעמים **טפטפיה** המכונה "שם המחשבה"². ראשי תבות שמותיהם הם **אמשי**, אותיות **שמאי**, ועולים 351 או משולש **הוי**. שאר האותיות עולות 1000, רמז לאלף אורות שקיבל משה רבינו במתן תורה (שהוא **תלמיד ותיק** [העוסק בתורה] וכו').

אדם חי 930 שנה, מתושלח חי 969, ושנותיו של שם היו 600 שנה³. ביחד סכום שנותיהם עולה 2499 שהוא **טוב** פעמים 147, שהם חיי יעקב! כשנוסיף את 147 שנות יעקב, הכל יעלה לסך 2646 שהוא **חי** פעמים 147 (שווה **טוב עין**, המתחלקים ל-**טוב** שנים בהן חי יעקב במצרים ועוד **עין** שנים עד שירד למצרים), או ו פעמים **אמת** (דהיינו, כל ששת הצירופים של אותיות א מ ת - **אמת, אתם, מאת, מתא, תאם, תמא**)⁴. בארבעת השמות: אדם מתושלח שם יעקב יש **טו** אותיות, והוא משולש 5.

א
ד מ
ו ת
ש ל ח
ס י ע ק ב

פינות המשולש עם האות המרכזית הן אותיות **באמת** (בצרוף: **א ת מ ב**). האותיות

¹ ב הרומז לאותיות י-ה משם הוי, טפה מאבא וטפה מאמא. ראו שער "יחיד הוא יודע הכל" בסוד ה' ליראיו.

² ג אברהם אבינו חי 175 שנה, יצחק אבינו חי 180 שנה ויעקב חי 147 שנה, אם כן, סך חיי האבות יחד הוא 502 שנים שהוא גילו של נח בהולדתו את שם.

³ ד וכן 2646 עולה ז פעמים **חשמל**, משולש זך כו.

בהסתלקות יעקב אבינו ומסתיימת בהסתלקות יוסף הצדיק, הבא בתור בשושלת הדורות.⁹

סכום השמות **אדם מתושלח שם יעקב** יחד עם **יוסף** עולה 1507 שהוא **יא** פעמים **קבלה**. כשנוסיף את יוסף, ראשי התבות יעלו 361, וזו פעם שניה שאנו פוגשים מספר זה. מספר האותיות יהפך ממשולש להיות מספר חוה:

א ד מ
ת ו ש
ל ח
ש
ם י
ע ק ב
י ו ס ף

אחרי יעקב, יוסף הוא דור **כג** מאדם ויחד עם **מב** (סכום הדורות של אדם מתושלח שם ויעקב, כנ"ל) יהיה סך הדורות **אדניי** שהוא **ה** פעמים **אחד** והוא גם ממוצע הדורות. התבה השניה מראש הפרשה היא **יעקב**, התבה השניה מהסוף (המתייחסת ליוסף) היא **בארון** (אותיות ראובן, בכור יעקב) וסכום שתי התבות שווה **אמת!**

ח רש"י, בראשית לז, ג. **בן זקנים** עולה 259 או ז פעמים **הבל**.

ט יוסף הסתלק בגיל 110 (**הכל הכל**) שהוא היהלום של י. סכום 2646 ועוד 110 הוא 2756 והוא היהלום של **בן** הרומז ליוסף, שהיה **בן** הזקנים של יעקב. 2646 ועוד **הכל** עולה 2701, שהוא משולש **חכמה**, והוא עולה **בראשית ברא א' להים את השמים ואת הארץ**. בראשית היא לשון סמיכות, אך חסר סומך, ורש"י פותר, "ופירושו, בראשית הכל". והנה, אם נוסיף את הסומך "**הכל**" על פי פירוש רש"י, כל הפסוק עולה 2756 (**בראשית הכל - ברא א' להים את השמים ואת הארץ**). גם המלה "כל" רומז ליוסף הצדיק, כפי שמובא בזהר שמות מג, א. וכן "בראשית - ברא שית" קשור ליוסד, הספירה השישית (זהר בראשית לט, א כו').

י המלה הראשונה בפרשה היא **ויחי** והאחרונה **במצרים** יחד סכום שתי התבות עולה **יצחק יצחק, לב** פעמים **אחד (טז)** פעמים **הוי'** ועולה **שמאי הלל**. סכום ארבע תבות הראשונות של הפרשה (**ויחי יעקב בארץ מצרים**) יחד עם ארבע תבות האחרונות (**ואתו ויישם בארון במצרים**) עולה 2303 שהוא ז פעמים 329 (**יעקב** ועוד 147), והוא ז ברובו פעמים **מז** שהוא **יעקב** במספר סדורי.

אמנם, יש כאן רמז עמוק שהרי אם נקביל את השבעה שקפלו את העולם כולו למדות מחסד עד מלכות (כפי שמתבקש ומוסבר לעומק במקום אחר), נמצא שיעקב, הרביעי, מקביל לספירת הנצח רמז לחיים נצחיים שלו, בבחינת "יעקב לא מת", וממילא ניתן בהחלט לומר שגם ארבעת אלה קפלו בתוכם לא רק את כל ספר בראשית אלא אף את העולם כולו. נשים לב שאדם ומתושלח חיו לפני המבול ושם ויעקב אחריו והם על דרך "הנסתרות..." והנגלות" וממילא אפשר להקביל אותם לארבע אותיות שם הוי' ב"ה:

הנסתרות	י	חכמה	אדם
יחודא	ה	בינה	מתושלח
עילאה	ו	ו"ק	שם
הנגלות	ה	מלכות	יעקב
יחודא			(רמז למלכות ישראל ¹⁰)
תתאה			

יוצא שחומש בראשית, ספר הישר, מגלה את האמת שהיא כפי שאמרו חז"ל, הראש תוך סוף של האותיות, אדם את ראשיתו של העולם, יעקב את סופו (יעקב לשון עקב שפירושו סוף), ומתושלח ושם את אמצעו (מתושלח-שם יחד רומזים לאות **מם** של אמת).

תולדות יעקב יוסף

כתב רש"י, "כל מה שלמד [יעקב] משם ועבר מסר לו [ליוסף]".¹¹ וכן, הפרשה מתחילה

9 243 455 734 1080. סכום 4 הראשונים עולה 370, **שע**. סכום השבעה כולם עולה 2639 או 7 פעמים 377 שהוא 7 פעמים **שבעה**. סכום 3 המספרים הראשונים שווה 127, חיי שרה. שלוש אלה במשולש, $\Delta 9$ ועוד $\Delta 20$ ועוד $\Delta 98$ שווה 5106 שהוא 6 פעמים 851 שהוא כידוע **חיה** פעמים **יחידה** ועוד.

1ז **אדם-חסד מתושלח-גבורה שם-תפארת יעקב-נצח** שווה 2868 שהוא ערך שמות כל הספירות מכתר ועד **מלכות**. וממילא, **אדם מתושלח שם יעקב** שווה לערך הספירות המשלימות להם: **כתר חכמה בינה הוד יסוד מלכות**, דהיינו ג ראשונות ו-ג אחרונות.

ירידה צרף עליה

המדור לילדים

אתנו את החשבון. יוסף מבחין בחשש של אחיו ושוב מרגיע אותם, והפעם הוא מסביר את עצמו יותר – "אתם חשבתם עלי רעה אלהים חשבה לטובה".

לפי דבריו של יוסף הצדיק יש בספור שני מסלולים שונים – אחד גלוי ואחד נסתר: המסלול הגלוי הוא מה שהאדם מתכנן ועושה ואלו המסלול הנסתר הוא מה שקורה מאחורי הקלעים – לה' יש מטרה והוא מסובב על פיה את כל המהלך. לפי המסלול הגלוי לכם, האחים, הייתה כננה רעה והמעשה שבצעתם היה דבר חמור ביותר, אבל לפי המסלול הנסתר מתגלה שה' הוא שסובב את הכל מראש, כדי שיצא מכל זה הדבר הטוב ביותר!

מכל הספור הזה אנחנו לומדים עקרון מאוד חשוב: **ירידה צרף עליה**. יוסף ירד למצרים, האחים ירדו למדרגה מאוד נמוכה ויעקב ירד ביגון לאבל. אבל מכל הספור הזה צומחת עליה גדולה, שאת סופה נדע רק מאחר יותר, כשעם ישראל יגאל ויצא ממצרים.

אל כרחך אתה חי

ירידה צרף עליה הוא בעצם הספור

"נד-נד, נד-נד, רד עליה, עליה ורד..."
רציתי אל גן המשחקים והצלחתי – תפסתי ראשון את הנדנדה. כעת חפיתי שיבוא בן הזוג המתאים.

למה מהרתי? כי בנדנדה אני תמיד אוהב להיות זה שעולה למעלה, ולכן אני מחפש תמיד את הזוג המתאים, זה ששוקל בערך כמוני, אבל קצת יותר. למה? כי אם אני רוצה להיות למעלה אז מישו צריך בצד השני לרדת למטה... טוב, איך כל זה קשור לפרשת השבוע? בואו ונתחיל להתנדנד...

אזורים חשבה לטובה

בפרשה שעברה התנדע יוסף לאחיו. האחים היו נבוכים מאד. הרי הם נהגו בצורה מאד לא הוגנת כלפיו. למרות הכל יוסף לא שומר להם טינה, ובמקום להחזיר להם הוא מבין ללבם ומשתדל להרגיע אותם – "אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי למחיה שלחני אלהים לפניכם". אל דאגה, הכל היה לטובה.

אבל בפרשה שלנו רואים שהאחים עדן לא נרגעו. אולי, כף חשבו, נהג יוסף בסבלנות רק בעוד יעקב אבינו היה חי. שמא כעת, לאחר שהסתלק, יסגר יוסף

הכי כְּדַאי! אם ה' רוֹצֵה שְׁאַנְחֵנו גֵּרד אֶל
אותו עוֹלָם – אֲנַחְנו הֶרָאשׁוּנִים!

זו הִיְתָה הַתְּיַעְצוּת אֲמִתִּית, לֹא רַק
'עַל עֵינֵי'. ה' הֶרָאָה לָנוּ בְּדִיוֹק, מִמָּשׁ כְּמוֹ
בְּסֵרֵט חֵי, אֵת כָּל מַה שֶׁהוֹלֵךְ לְקִרְוֹת לָנוּ
בְּחַיִּים, מִיּוֹם שֶׁנִּגְלַד וְעַד הַיּוֹם בּוֹ נַעֲזֹב אֵת
הָעוֹלָם. אֵת הַדְּבָרִים הַנִּחְמָדִים שֶׁיִּקְרוּ לָנוּ
כְּמוֹ הַדְּבָרִים שֶׁפְּחוֹת נְעִימִים לָנוּ.

לְמִשָּׁל, לִי בְּטַח ה' הֶרָאָה אֵת הַלִּידָה
שֶׁל אַחֵי הַקָּטָן לִפְנֵי חֹדֶשׁ, אֵת חֲתֻנַּת
הַדּוֹד לִפְנֵי שָׁנָה וְאֵת דְּמֵי הַחֲנֻכָּה שֶׁקָּבַלְתִּי
הַשָּׁנָה מִסַּבָּא וְסַבְתָּא. אַבֵּל גַּם אֵת
הַמְּבָחָן הַלֵּא-מְצֻלָּח הָאַחֲרוֹן בְּחֻשְׁבוֹן, אֵת
הָאוֹפְנִים שֶׁנַּעֲלָמוּ לִי אֶתְמוֹל לְמִרְוֹת שֶׁהָיוּ
קְשׁוּרוֹת, אוֹ אֵת הַמְּרִיבָה עִם הַחֲבֵרִים
בְּמַגֵּרֵשׁ הַשְּׁבוּעַ. אֵת ה-כַּל הֶרָאוּ לִי.

וַיֵּה אֲמִרְתִּי עַל כָּל זֶה? בְּכָל זֶה –
אֲנַחְנו הַנְּשָׁמוֹת – בְּחֶרְנוּ!

יְרִידָה צֶרֶךְ עֲלֵיָהּ

אַתֶּם יוֹדְעִים לָמָּה כָּךְ בְּחֶרְנוּ? מַה־הַכִּפִּי
שֶׁל הַנְּשָׁמָה בְּכָל הַסְּפוּר? לָמָּה הַסְּכִימָה
וְאֶפִּילוּ רָצְתָה לְרַדֵּת לְעוֹלָם לְמִרְוֹת כָּל
הַתְּלָאוֹת שֶׁתַּעֲבֹר בּוֹ? כִּי הִיא יוֹדַעַת עַד
כְּמָה ה' רוֹצֵה בִּירִידָה הַזֹּאת. רוֹצֵה?! זֶה לֹא
הַבְּטוּי הַנֶּכּוֹן. ה' מִמָּשׁ מִשְׁתַּוְּקָק לְכָךְ.

לֵה' יֵשׁ הִרְבֵּה מְלֶאכִים בְּשָׂמִים. יֵשׁ לוֹ
גַּם עוֹלָמוֹת רוֹחֲנִים נִפְלְאִים. כָּלֵם שָׁם
דְּבוּקִים בֵּה', קְשׁוּרִים בּוֹ וְשָׁרִים לוֹ. מַה אֵין
לָהֶם שָׁם? אֵין לָהֶם גּוּף גְּשָׁמִי, וּמִמִּילָא גַּם
אֵין לָהֶם יֶצֶר רַע. הֵם כָּל הַזְּמַן בְּתַנּוּעָה שֶׁל

שֶׁל כָּל נְשָׁמָה, שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָת מֵאַתְנּוּ.
נְשָׁמָה שֶׁל יְהוּדֵי הִיא "חֶלֶק אֶל־הַיָּהוָה
מִמַּעַל", מִמָּשׁ חֶלֶק מֵה'. כְּאִשֶּׁר מְצֻוָּה ה'
עָלֶיהָ לְרַדֵּת לְעוֹלָם הִיא לֹא כָּךְ שֶׁשָּׂהָה
וַיִּשְׁמַחָה. הִיא אֶפִּילוּ מִתְמַרְמֶרֶת עַל כָּךְ –
לֹא יוֹתֵר טוֹב לְחַיּוֹת חַיִּים נְצַחִים וְלַהֲיוֹת
דְּבוּקִים בֵּה'? מַדּוּעַ עָלֵי לְרַדֵּת לְמִקּוֹם בּוֹ
אֲנִי עֹלְוֵה לְשִׁכַּח אֵת ה' וְאֶפִּילוּ לְפַעֵל
כְּנִגַּד רְצוֹנוֹ?

וְאָכֵן מְלַמְּדִים אוֹתָנוּ חַז"ל שֶׁכָּךְ
אוֹמְרִים לוֹ לְאָדָם: "עַל כְּרַחֲמֵי אֲתָה חַי".
אַף אֶחָד לֹא שׁוֹאֵל אוֹתָךְ אִם לְהוֹלִיד אוֹ
לֹא. לָמָּה? כִּי יוֹדְעִים מַה תְּהִיָּה הַתְּשׁוּבָה
שֶׁלָּךְ... אֵלֵא מַה? כָּךְ ה' גִּזַּר וְהַחְלִיט! כַּעַת
עָלֶיךָ לַעֲסֹק בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה.

ה' מִתְיַעֵץ עִם הַנְּשָׁמוֹת

אַבֵּל בְּסִפְרֵי הַחֲסִידוֹת מְסַבֵּר שֶׁזֶה
לֹא כָּל הַסְּפוּר. כְּנִרְאָה שֶׁנִּכְנַסְנוּ בְּאֲמִצַּע
וְהַפְּסָדְנוּ אֵת הַהֲתַחֲלָה... לְכָל נְשָׁמָה יֵשׁ
כְּמָה מַדְרָגוֹת, וְאֲמִצַּע הַסְּפוּר שֶׁסְּפָרְנוּ
הֶרְגַע פְּסָפַס אֵת מַה שֶׁהִתְרַחַשׁ בְּהֲתַחֲלָה
עִם הַמַּדְרָגָה הַכִּי גְבוּהָה שֶׁל הַנְּשָׁמָה.
נִקְרָא לְמַדְרָגָה הַזֹּאת שְׂרֵשׁ הַנְּשָׁמָה.

אִז מַה קָרָה שָׁם בְּתַחֲלַת הַסְּפוּר? ה'
כִּנַּס אֵת שְׂרֵשֵׁי הַנְּשָׁמוֹת שֶׁלָּנוּ, שְׁלֵי וְשֶׁלָּךְ
וְשֶׁל כָּל עַם יִשְׂרָאֵל, וְהִתְיַעַץ עִמָּנוּ הָאֵם
כְּדַאי לְבָרָא אֵת הָעוֹלָם. לֹא נִלְאָה אֶתְכֶם
בְּכָל הַדִּיוֹן, כִּי הוּא בְּטַח הִיָּה אֲרוּךְ, אַבֵּל
הַמְּסַקֵּנָה הַסּוֹפִית הַתְּקַבְּלָה פֶּה אֶחָד –
אִם ה' רוֹצֵה לְבָרָא עוֹלָם אִז סִימֵן שֶׁזֶה

במציאת שדוה. הפל היא יודעת והיא מפעילה בכל המרץ את ארגון גמילות החסד שלה. כעת היא מעלה למעלה את השק שלה – שק של דבורים טובים. ור' משה? הוא מביא אתו שק של מחשבות. כן, מחשבות טובות על הזולת, מחשבות ותכנונים איך לקרב עוד יהודים לה'.

אלו המתנות שאני ואתם יכולים להעלות לה'. ובשביל זה ירדנו לכאן לעולם. אז הבנתם? ירידה צרה עליה זה לא משחק פינג-פונג. לא יורדים סתם רק כדי לעלות בחזרה. יורדים כדי להעלות. זוכרים את הנדנדה שבגן המשחקים? רד-עלה? הנשמה יורדת לעולם כדי להעלות – את המחשבות, את הדבורים ואת המעשים שלנו. שגם הם יהיו קשורים אל ה'. אומרים שמכל המתנות האלו מכין לו ה' פתח מרהיב בקפיו וחובש אותו על ראשו.

שבת שלום ומברך!

רבי

עליה כלפי מעלה, אל ה' – עוד מדרגה ורחנית ועוד מדרגה ללא הפסקה.

אבל פאשר הם מגיעים אל ה' הוא שואל אותם: סליחה, באתם לבד? לא הבאתם לי אתכם משהו מלמטה? אם כן, זזו בבקשה הצדה ופנו את המעבר. קודם שיפנסו אלו שהביאו לי מתנות.

וכאן מגיע התור שלנו, של הנשמות שיורדו אל העולם, אל הגוף הגשמי. הנה נכנס שלום הנגר ומביא את המתנה הראשונה: ארון קודש מפאר ועצי חיים לספר תורה. העצים הללו יכלו להמשיך לגדל פרא בעיר, אבל בזכות שלום הנגר הם עומדים לתפארת בבית הפנסת ומשמשים לקדש, ואותם הוא מעלה למעלה. ומה מביאה גברת רבינוביץ? אתם מכירים אותה, היא לא גומרת אף פעם לדבר. מממש עשרה קבין של שיחה... כל היום היא מתעדקנת למי נולד תינוק, מי לא מרגיש טוב ומי צריך עזרה

שאלת השבוע:

מהי העליה שיש לנשמה שיורדת לעולם?

בין הפותרים נכונה יגרל פרס. את התשובה יש לשלח לכתבת הדאר האלקטרוני maosime@gmail.com או לענות בטלפון 079-9211452 עד יום שני הקרוב.

שם הזוכה מהשבוע שעבר יפורסם בשבוע הבא בעז"ה

ביחסי התורה והמדע

אחת הסוגיות
היא האם ועד

כמה מאמצת התורה גישות ואמיתות המקובלות בעולם המדעי/הפילוסופי שסובב אותה. השאלה היא כפולה ואפילו משולשת: כיצד אימצה התורה גישות שרווחו בעולם העתיק? מה היחס לגישות ש'אומצו' והפכו תורניות כאשר המדע המודרני מתנער מהן? איך יש להתייחס לגישות העדכניות של המדע?

צדדיה השונים של השאלה ממחישים את 'נזילות' המדע, ומכוונים לגישה ביקורתית שאינה 'מיישרת קו' עם המדע, אלא מזהה בכל דור את האמתות הפנימיות שיש בו וניתן לאמצן-לגיירן, כמאמר חז"ל "חכמה בגוים תאמין" (גם כפועל יוצא – תהפוך את החכמה ל'מאמינה').

השיעור השני (והקצר יותר) בחוברת השבוע הוא דוגמה מצוינת להמחשת הדברים: **הפילוסופיה האריסטוטלית** נקטה ב'ארבע סיבות' המסבירות כל תופעה במציאות, שהיו מקובלות על כל העולם העתיק. את ארבע הסיבות אימץ **הרמב"ם** במורה נבוכים, בתיקונים מסוימים המתאימים להשקפה מאמינה, **והגר"א** אף גייר אותן והביאן כמבנה-יסוד קבלי (ללא הזכרת מקורן). התיקונים וחשיפת התוכן הפנימי של הדברים השאירו אותם בתוקף גם כשספקנות הרנסנס גרמה למדע להתנער משתי ה'סיבות' המכירות בתכנון עולמנו ובכך שיש לו תכלית. אכן, אותו מבט פנימי הוא גם החושף כי דווקא בשתי תופעות בולטות היום – **התנועה הפמיניסטית ותיאוריית האבולוציה**, שגורמות לא מעט 'כאב בטן' לאנשי התורה – יש מגמה להחזיר על כנה את ההכרה ב'תכנון אינטליגנטי' (מושג מכובס להכרה בבריאת העולם) ובהתקדמות העולם לתכלית.

מעוניין להצטרף לצוות המפיצים של **ואביטה?**

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?

שלח מייל לכתובת: **itiel@pnimi.org.il**

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון במספר **079-9211452**

לפניות בנושא העלון: **052-4295164**

pnimi.org.il